

VANHEMMUUDEN MONET KASVOT

Teemallinen Elävä kirjasto varhaiskasvatuksen työntekijöille

lina Hämäläinen ja Tiia Salmi

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi AMK+

Lastentarhanopettajan virkakelpo-
isuus

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 MONIMUOTOISUUS PERHEISSÄ.....	9
2.1 Perhe.....	9
2.2 Vanhemmuus	12
3 VARHAISKASVATUS	14
3.1 Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus.....	14
3.2 Kasvatuskumppanuus	16
3.3 Dialogisuus kasvatuskumppanuudessa	17
3.4 Kasvatuskumppanuuden tavoitteellisuus ja haasteet.....	18
4 KOHTAAMINEN JA ASENTEET	20
4.1 Identiteetti, asenteet ja normit	20
4.2 Kohtaaminen	21
4.3 Tasa-arvoinen kohtaaminen päivähoitossa	22
5 ELÄVÄ KIRJASTO	24
6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI.....	27
6.1 Prosessin eteneminen.....	27
6.2 Kirjojen hankkiminen ja perehdytys	29
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	32
7.1 Toisenlainen vanhemmuus -tapahtuma Helsingin Diakonissalaitoksen kirjastolla.....	32
8 KOONTI JA ARVIOINTI	35
8.1 Koonti	35
8.2 Varhaiskasvattajien palaute Elävästä kirjastosta.....	36
8.3 Kirjojen palaute Elävästä kirjastosta.....	37
8.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	39
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	41
9.1 Opinnäytetyöprosessin pohdinta	41
9.2 Oma arviointi ja kehittämisideat.....	42
9.3 Johtopäätökset.....	43
9.4 Oma ammatillinen kasvu	44
LÄHTEET.....	46
LIITE 1: Kirjojen hakuilmoitus	49

LIITE 2: Palautelomake lukijalle	51
LIITE 3: Palatekysely kirjoille	54
LIITE 4: Perheen kuolettavat salaisuudet –kirjan kansi.....	57
LIITE 5: Esikoistaan odottava naispari –kirjan kansi.....	58
LIITE 6: Masentunut-kirjan kansi.....	59
LIITE 7: Opiskeleva viikonloppuisä-kirjan kansi	60

TIIVISTELMÄ

Hämäläinen, Iina & Salmi, Tiia. Vanhemmuuden monet kasvot – Teemallinen Elävä kirjasto varhaiskasvatuksen työntekijöille. Kevät 2016. 55 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena produktiona, järjestämällä Elävän kirjaston varhaiskasvatuksen työntekijöille. Elävä kirjasto järjestettiin teemalla ”Toisenlainen vanhemmuus”. Opinnäytetyön tavoitteena oli Elävän kirjaston tekeminen tutummaksi varhaiskasvatuksen työntekijöille, sen markkinoiminen menetelmäksi esimerkiksi koulutuksiin sekä keinojen tuominen kasvatuskumppanuuden tukemiseksi uuden menetelmän avulla. Elävä kirjasto järjestettiin ensimmäistä kertaa varhaiskasvattajille ja se toteutettiin Helsingin Diakonissalaitoksen kirjastossa syksyllä 2015.

Opinnäytetyössä hyödynnettiin pääosin suomenkielistä lähdemateriaalia. Arvioinnin välineenä käytettiin palautekyselyjä, jotka kerättiin tapahtuman aikana.

Menetelmä koettiin hyväksi ja kiinnostavaksi työvälineeksi kohdata moninaisuutta. Varhaiskasvattajilta nousi paljon kehittämisideoita tapahtumasta ja toiveita kirjavalikoimiin tulevia tapahtumia ajatellen. Mahdollisten tulevien tapahtumien kannalta on tärkeää, että ajankohdan ja ympäristön valinnassa otettaisiin varhaiskasvattajat paremmin huomioon. Menetelmä koettiin ajankohtaiseksi.

Palautteiden ja havaintojen perusteella tultiin johtopäätökseen, että Elävä kirjasto soveltuu hyvin ammattilaisten ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden koulutusmenetelmäksi.

Avainsanat: Varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus, vanhemmuus, Elävä kirjasto, kohtaaminen, asenteet

ABSTRACT

Hämäläinen, Iina & Salmi, Tiia. Many Faces of Parenthood – Themed Living library for early childhood workers. Language: Finnish. Helsinki, spring 2016. 55 p, 4 appendices. Diaconia University of Applied Science, Degree programme Social Services. Option on Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services + early childhood education teacher qualification.

We carried out our thesis as a functional production. We aimed our functional production to early childhood workers. The Living Library was held under the theme "Different Parenthood". Our objectives in these are making Living Library more familiar to early childhood workers, marketing the method for example to different kinds of training sessions and also bring ways to support the parental partnership with new method. The Living Library was arranged for the first time only to early childhood workers and it was put in the action in Helsinki Diaconees Institutes library in autumn 2015.

We utilized mostly Finnish literature in our Thesis. In evaluation we made use of feedback surveys which we collected during the event.

Visitors experienced the method to be great and interesting tool to face diversity. Early childhood workers brought a lots of development ideas about the event and wish to book selection considering event in future. In terms of prospective events we experience that it is important to pay attention that event time and location is suitable for early childhood workers. The Living Library method was experienced topical.

We came to the conclusion based on feedbacks and our observations that Living Library would be suitable training method to early childhood workers.

Keywords: Early childhood education, Parental partnership, Parenthood, Living Library, Encountering, Attitudes

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme lähtökohtana ja yhtenä tavoitteena on tarjota varhaiskasvat-
tajille mahdollisuus tutkia ja reflektoida omia asenteitaan ja ennako-olettamuk-
siaan. Asenne on henkilön arvio sosiaalisesti merkityksellisestä kohteesta ja se
voi olla joko myönteinen tai kielteinen suhtautumistapa (Ahokas, Ferchen, Han-
konen, Lautso & Pyysiäinen 2008, 70). Toteutimme opinnäytetyön Suomen
Nuorisoyhteistyö Allianssille, joka koordinoi Elävää kirjastoa Suomessa. Alli-
anssi on valtakunnallinen nuorisotyön palvelu- ja vaikuttajajärjestö. Elävää kir-
jastoa on käytetty aiemmin pääosin nuorisotyön menetelmänä. Opinnäyte-
työmme muita tavoitteita ovat Elävän kirjaston tekeminen tutummaksi varhais-
kasvatuksen työntekijöille, sen tarjoaminen menetelmäksi esimerkiksi koulutuk-
siin sekä keinojen tuominen kasvatuskumppanuuden tukemiseksi uuden mene-
telmän avulla. Käsittelemme opinnäytteessämme palautteiden pohjalta Elävän
kirjaston sopivuutta varhaiskasvattajille. Suunnittelimme ja toteutimme opinnäy-
tetyömme yhteydessä Elävä kirjasto -tapahtuman, jonka teemana oli toisenlai-
nen vanhemmuus. Kutsuimme tilaisuuteen varhaiskasvattajia pääkaupunkiseu-
dun päiväkodeista.

Elävä kirjasto -tapahtumaan osallistuvat kirjat olivat perehdytettyjä henkilöitä,
jotka kertoivat henkilökohtaista tarinaansa kasvokkain lukijoille eli kirjojen lai-
naajille. Haimme Elävään kirjastoon erilaisista lähtökohdista tulleita vanhempia,
jotka ovat kohdanneet mahdollisesti ennakkoluuloja tai syrjintää. Haussa koros-
timme vanhempien omien kokemusten merkityksellisyyttä. Kirjoina toimivat va-
paaehtoiset henkilöt, jotka saivat itse määritellä mitä itsestään kertoivat, ja
kuinka paljon halusivat itsestään paljastaa. Yhteistä Elävään kirjastoon osallis-
tuville kirjoille ja niiden aiheille oli kuitenkin vanhemmuus.

Pääpaino opinnäytetyössämme on järjestämässämme Elävä kirjasto -tapahtu-
massamme. Elävän kirjaston kirjoina toimivat ihmiset, jotka käyvät vuoropuhe-
lua lainaajiensa kanssa. Kirjasto toimii kuten tavallinen kirjasto, jossa lukijat lai-
naavat kirjan tietyksi ajaksi. Kirjat kuuluvat usein ryhmiin, jotka kokevat ennak-
koluuloja tai syrjintää. (Abergel, Rothmund, Titley & Wootsch 2005, 9.)

Koska tapahtuma oli suunnattu varhaiskasvattajille teemalla Toisenlainen vanhemmuus, käsittelemme työssämme aluksi perheiden moninaisuutta ja vanhemmuutta sekä varhaiskasvatusta ja kasvatuskumppanuutta. Työmme aiheita ovat lisäksi yksilön identiteetti, ennakkoluulot ja normit sekä arvostava kohtaaminen. Lopussa kerromme palautteesta, jota keräsimme Elävän kirjaston lukijoilta sekä kirjoilta. Viimeisenä kerromme järjestämämme tapahtuman pohjalta kehittämisideoita Elävän kirjaston järjestämiseen varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Opinnäytetyön aiheen valintaa ohjasi lastentarhanopettajan kelpoisuuden tavoittelemisen sekä kiinnostus Elävä kirjasto -menetelmää kohtaan.

Inspiraation työllemme saimme erilaisista vanhemmuutta käsittelevistä Reality-sarjoista, kuten Toisenlaiset äidit. Pyörittelimme ajatusta moninaisuuden kohtaamisesta varhaiskasvatuksen saralla ja erilaisten vanhempien tarinoista, joita ei aina ehditä pysähtyä kuulemaan. Ajatustyö jatkui varhaiskasvattajien tiedostettuihin ja tiedostamattomiin ennakkoluuloihin ja edelleen näiden ennakkoluulojen murtamiseen. Toisenlaiset äidit-teema muuttui työn suunnitteluvaiheessa Toisenlainen vanhemmuus-teemaan, mikä toisi myös isien tarinoita näkyviksi. Elävä kirjasto-menetelmä valikoitui työmme toiminnalliseksi menetelmäksi matalan kynnyksen kohtaamismahdollisuutena, jolla voidaan saada näkökulmia erilaisten ihmisten taustoihin. Lopulliseksi ideaksi jäi varhaiskasvattajien ja vanhempien kohtaaminen ja edelleen varhaiskasvattajien tukeminen menetelmän avulla kasvatuskumppanuuden vahvistamiseen.

Viime vuosien muutokset moninaisuuden kentällä haastavat varhaiskasvattajia pohtimaan omia asenteitaan sekä etsimään uusia keinoja kohtaamisiin. Mediassa puhuttavat pakolaiskriisi sekä tasa-arvoinen avioliitto–lakimuutos aiheuttavat tällä hetkellä kriittistä keskustelua ja pohdintaa siitä, kuinka ne tulevat vaikuttavaan tulevaisuuteen. Samalla ammattikasvattajan tulee mukautua muutokseen. Avainkokemukset, siirtymävaiheet sekä erilaiset elämänmuutokset ovat tilanteita, joissa turvallisten ja luottamuksellisten suhteiden olemassaolo tai puuttaminen on erityisen merkityksellistä ja juuri tällaista suhdetta kasvatuskumppanuudessa tavoitellaan. (Kekkonen 2012, 52.)

Olettamuksenamme oli, että Elävä kirjasto olisi menetelmänä varhaiskasvatuksessa melko uusi ja kiinnostusta herättävä tapa kohdata erilaisista taustoista tulevia henkilöitä. Kasvatuskumppanuuden vahvistamisen näkökulma mahdollisena koulutus- tai kehittämismenetelmänä sekä Elävän kirjaston markkinointi ja tutuksi tekeminen varhaiskasvattajille ovat työmme kulmakiviä.

2 MONIMUOTOISUUS PERHEISSÄ

2.1 Perhe

Perhe ja vanhemmat tai vanhempi ovat lapsen elämän perusta. Vanhemmuus on sitoutumista vaativa, koko elämän kestävä tehtävä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 15.) Perheen muodostavat sekä avio- että avoliitossa ja rekisteröidyssä suhteessa elävät henkilöt, heidän yhteiset tai toisen puolison lapset tai jompikumpi vanhemmista lapsineen. Lisäksi perhe-määritelmään kuuluvat lapsettomat avio- ja avoparit parit sekä rekisteröidyssä suhteessa elävät parit. (Sosiaalibarometri 2007, 9.)

Täysi-ikäisillä miehillä ja naisilla on oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe ilman minkäänlaisia rodusta, kansalaisuudesta tai uskonnosta johtuvia rajoituksia. Heillä on yhtäläiset oikeudet avioliittoon, avioliiton aikana ja sen purkamisen jälkeen. (Ihmisoikeuksien Yleismaailmallinen julistus 16.artikla, 1948.)

Perhe nähdään tyypillisesti ydinperheenä, johon kuuluvat äiti, isä sekä yhteiset lapset. Nykyisin perhettä koskevat käsitykset muodostuvat suhteessa perheitä, perhe- ja parisuhteita, seksuaalisuutta, sukupuolisuutta, lapsuutta, kehitystä, vuorovaikutusta, kiintymystä, kasvatusta ja niiden välisiä suhteita käsitteleviin teorioihin, tutkimuksiin, kartoituksiin, selvityksiin, luokitteluihin, käsitteisiin ja tilastoihin. Perhettä koskeva ymmärrys muotoutuu siis sitä koskevan tiedon yhteydessä. (Yesilova 2009, 31.) Vuonna 1948 julkaistu ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistuksen 16. artikla painottaa osapuolten välistä tasa-arvoa ja vapaata tahtoa. Perhekäsitteen tulkinta on kuitenkin muuttunut huomattavasti 1948 lopulta ja se nähdään myös länsimaalaisten valtioiden lainsäädännöissä. Perhe on muuttunut naisen ja miehen tai kahden ihmisen väliseksi tasavertaiseksi liitoksi, jota se ei Suomessakaan vielä sata vuotta sitten ollut. Käsitteen kannalta tärkeintä on, ettei avioliiton tuoma status ole enää olennaisin lasten ja vanhempien välisten suhteiden määräytymiselle. (Hart 2012, 299–300.)

Väestöliiton (2007, 9) perhebarometrin mukaan perheen muodostavat sekä avio- että avoliitossa ja rekisteröidyssä suhteessa elävät henkilöt, heidän yhteiset tai toisen puolison lapset tai jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä lapsettomat avio- ja avoparit parit sekä rekisteröidyssä suhteessa elävät parit. Perherakenteet ovat muuttuneet avoliittojen yleistyttyä 1970-luvulta lähtien. Perheitä perustavat ikäluokat ovat pienentyneet ja yhä yleisempi perhemuoto on avoliitto. Vuoden 2002 lakiuudistus toi myös kaksi uudenlaista perhetyyppiä Suomeen eli rekisteröityneet mies- ja naisparit. Perherakenteet muuttuivat vielä uudelleen vuonna 2007, kun voimaan tuli lakimuutos, jonka avulla kaikki naiset parisuhdemuotoa katsomatta saivat samanlaiset oikeudet hedelmöityshoitoihin. (Väestöliitto 2007, 9-10.)

Väestöliiton vuoden 2007 perhebarometri kuvaa erilaisia perhekäsityksien muoutumista kymmenen vuoden välillä. Yhä kymmenen vuoden jälkeinkin perinteinen perhekäsitys, eli aviopari lapsineen, mielletään vahvimmin perheeksi. Barometri tuo esiin myös kaksi yhä yleistyvää perhe-elämän muotoa, eli avoparin lapsineen sekä samaa sukupuolta olevan pariskunnan. Kuitenkin suurin kasvu kymmenen vuoden aikana Suomen perhe-elämän kentässä on tapahtunut juuri samaa sukupuolta olevat parien lapsiperheiden määrässä. (Väestöliitto 2007, 27.)

Vuoden 2014 loppuun mennessä Suomessa oli 1 474 000 perhettä ja määrä oli kasvanut edellisvuodesta 2600 perheellä. Perheiden määrän kasvusta huolimatta lapsiperheiden osuus on pienentynyt. Tilastokeskus määrittelee tilastoissaan, että lapsiperheeseen tulee kuulua vähintään yksi alle 18-vuotias. (Tilastokeskus 2015.) Väestöstä 40 prosenttia kuului lapsiperheisiin, joiden yleisin muoto oli edelleen avioparin perhe. Vuoden 2014 lopussa uusperheitä oli 52 000, joiden vanhemmista puolet oli avoliitossa ja puolet avoliitossa. Avoparien perheitä oli vain hieman enemmän kuin äiti ja lapsi -perheitä, kun taas isä ja lapsi -perheitä oli edelleen hyvin vähän. Saman sukupuolen rekisteröity pari oli vanhempina hieman yli 500 lapsiperheessä kaikista Suomen 547 000 lapsiperheestä. Kuten Tilastokeskuksen (2015) taulukosta voidaan havaita (Kuva 1) rekisteröityjen mies- ja naisparien määrä on lisääntynyt 2000-

luvun alun lakimuutoksen jälkeen. Rekisteröityneiden pariin määrä on noussut huomasti vuosien aikana ja ne ovat kasvattaneet moninaisen perhe-elämän kenttää omalta osaltaan. ’

Perhetyyppi	1990	1995	2000	2005	2010	2012	2013	2014	Muutos 2013–2014
Perheitä yhteensä	1 365 341	1 382 970	1 401 963	1 426 002	1 455 073	1 465 733	1 471 085	1 473 666	2 581
Aviopari, ei lapsia	364 452	395 953	436 019	481 209	513 889	523 221	525 933	527 238	1 305
Aviopari ja lapsia	640 062	579 578	514 868	468 266	446 433	439 194	434 571	429 811	-4 760
Avopari, ei lapsia	123 471	135 996	160 132	180 590	195 967	203 334	208 264	211 673	3 409
Avopari ja lapsia	65 896	85 309	102 581	112 847	117 254	118 136	120 040	121 499	1 459
Äiti ja lapsia	147 297	159 063	159 432	153 024	149 651	149 143	149 110	149 668	558
Isä ja lapsia	24 161	27 071	28 931	29 238	30 278	30 714	30 955	31 342	387
Rekisteröity miespari ¹⁾	..	..	..	398	706	829	905	991	86
Rekisteröity naispari ¹⁾	..	..	..	430	895	1 162	1 307	1 444	137
Perheväestö	4 101 922	4 093 038	4 053 850	4 037 753	4 065 168	4 075 094	4 081 903	4 084 001	2 098
Väkiluku 31.12.	4 998 478	5 116 829	5 181 115	5 255 580	5 375 276	5 426 674	5 451 270	5 471 753	20 483
Perheväestön osuus, %	82,1	80,0	78,2	76,8	75,6	75,1	74,9	74,6	-0,3
Perheen keskikoko	3,00	2,96	2,89	2,83	2,79	2,78	2,77	2,77	0,0

TAULUKKO 1. Perheet tyypeittäin vuosina 1990-2014 (Tilastokeskus 2015)

2.2 Vanhemmuus

Koska vanhemmuus on kulttuurisidonnasta, isyyden ja äitiyden ja toteutuminen ovat vaihdelleet eri aikoina. Kodeissa saadut erilaiset myönteiset ja kielteiset kokemukset määräävät pitkälti, kasvaako lapsesta tasapainoinen yksilö. Vanhempien hyvä elämänhallinta on lapsen myönteisen kasvun ja kehityksen perusedellytys. Elämänhallinta ja voimavara ovat toistensa lähikäsitteitä. Voimavaroihin liittyy usko omiin mahdollisuuksiin vaikuttaa elämänkulkuun, erityisesti pulmallisissa tilanteissa. Sisäinen elämänhallinta liittyy puolestaan ihmisen omiin valmiuksiin kohdata paineita ja vaikeuksia sekä selviytyä niistä. (Rantanen 2002, 23.)

Vanhempien keskinäinen suhde ja vuorovaikutus sekä perheen kulttuuri auttavat lasta hahmottamaan maailmaa ja siihen kuuluvuutta (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 15). Vanhemmat pyrkivät ohjaamaan ja sosiaalistamaan lapsiaan ohjailemalla näiden leikkiympäristöä, viemällä paikkoihin, joissa on kavereita sekä valvomalla leikkejä ja vuorovaikutusta kavereiden kanssa. Vanhempien avulla lapsi voi päästä tapaamaan toisia lapsia ja solmimaan erilaisia sosiaalisia suhteita. Vanhemmilla on siis erilaisia rooleja ja toimintatapoja, joilla he pystyvät vaikuttamaan lapseen. (Neitola 2013, 125.)

Vanhemmuustyylit ovat vanhemman asenteita, jotka kohdistuvat lapseen ja välittyvät lapselle vanhemman käytöksen kautta ja pohjaavat tilannekohtaisempia kasvatuskäytäntöjä. Vanhemmat, joilla on erilaiset vanhemmuustyylit, ohjaavat lasta eri tavoin, mikä heijastuu myös muuhun toimintaan, kuten vanhemman hoivaavuuteen ja lapsen kanssa keskustelemiseen. Vanhemmuustyylit voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan: auktoritatiiviseen, autoritaariseen ja sallivaan vanhemmuustyyliin. Auktoritatiivinen vanhempi rohkaisee lasta keskusteluun ja pyrkii perustelemaan lapselle menettelytapansa. Vanhempi myös arvostaa ja rohkaisee lapsen omaa tahtoa. Autoritaarinen vanhempi puolestaan pyrkii vahvasti ohjailemaan lasta ja on valmis käyttämään voimakkaita rangaistuskeinoja, jos lapsen käytös ei vastaa odotuksia. Tässä vanhemmuustyyliissä lapsen omaa

tahtoa ei juurikaan arvosteta, eikä lapsen kanssa juurikaan keskustella tämän käytöksestä. Salliva vanhemmuus on autoritaarisen vanhemmuuden vastakohta. Vanhempi välttää tässä vanhemmuustyyllissä lapsen ohjailua ja lapsen sallitaan itse säännellä omaa käyttäytymistään. Toisaalta vanhemmuustyylin mukaisesti toimiva vanhempi voi myös olla epävarma siitä, kuinka lapsen käytökseen tulisi puuttua. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 48–49.)

Vanhempia koskettavat elämäntapahtumat ja muutokset koskettavat myös lasten elämää. Lapsuuden tuen ja turvan lisäksi perheeseen liittyy myös monenlaisia uhkatekijöitä. Lapsen lähipiiriin kuuluvat keskeisesti perhe ja päivähoito, sekä mahdollisesti erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla erilaiset terapiat. Näiden tekijöiden vaikutukset lapsen kehitykseen ovat suoria ja varsinkin äidin ja lapsen varhaisvuosien kiintymys- ja vuorovaikutussuhde nähdään keskeisenä tekijänä. (Rantala 2002, 20–21.)

3 VARHAISKASVATUS

3.1 Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus

Suomessa varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti. Keskeisimpiä palveluita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. Palveluja tuottavat kuntien lisäksi järjestöt, yksityiset palveluiden tuottajat sekä seurakunnat. (Stakes 2005, 11.)

Varhaiskasvatus on pienten lasten parissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta sekä vanhempien ja varhaiskasvattajien kiinteää yhteistyötä. Tavoitteena on edistää pienten lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. (Stakes 2005, 11.) Varhaiskasvatus koostuu kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuudesta. Vanhemman ja varhaiskasvattajan kiinteää yhteistyötä tarvitaan, jotta kasvatuksen päämäärä muodostuu lapselle mieluisaksi kokemukseksi. (Stakes 2005, 11.) Lapsen, lapsen vanhempien ja toisten varhaiskasvattajien kokemuksia ja mielipiteitä kunnioitetaan kasvattajan työskennellessä kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti. (Stakes 2009, 17). Kokonaisuutena varhaiskasvatuksessa yhdistyvät hoito, kasvatus ja opetus. Tällaisella hyvällä kokonaisuudella voidaan edistää lapsen myönteistä minäkäsitystä, ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä. (Stakes 2009, 16.)

Perheen ohella päivähoidon ja esiopetuksen varhaiskasvattajat ovat osa lapsen kasvua ja elämää. Pieni lapsi rakentaa ymmärrystään omasta arvostaan niiden puheiden, asenteiden, toiminnan ja tunteiden pohjalta, joita kasvattajat päivähoitossa ja kotona osoittavat. (Kaskela & Kekkonen 2006, 15.) Yhdessä ja yhtenäisesti toimiva kasvattajien tiimi tarjoaa lapsille turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön sekä vanhemmalle varmuuden lapsen hyvinvoinnista päivähoiton aikana (Opas 2013, 142). Ammattitaitoinen henkilöstö on varhaiskasvatuksen kulmakivi ja on olennaista, että koko kasvatusyhteisöllä sekä jokaisella yksittäisellä varhaiskasvattajalla on vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus (Stakes 2005, 11). Varhaiskasvattajan oma tausta sekä persoonallisuus vaikuttavat

hänen tapansa toimia ja lisäksi kasvattajaa ohjaavat varhaiskasvatukseen liittyvät lainsäädännöt sekä ohjeistukset. (Cantell 2010, 127–129). Kasvattaja suunnittelee toimintaa ja rakentaa samalla ympäristöä, jossa näkyvät sekä lapsille ominaisin tapa toimia että sisällölliset orientaatiot. Kasvattajat välittävät lapsille yhteisessä toiminnassa ja ympäristön avulla aiempien sukupolvien kokemuksia, tieteenalojen tuomaa tietoa sekä kulttuuriperintöä. (Stakes 2009, 17.)

Varhaiskasvatuksen arvopohja nojaa keskeisiin kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, säädöksiin sekä muihin ohjaaviin asiakirjoihin. Yleis-sopimuksen arvoista keskeisin on lapsen ihmisarvo ja sen neljä peruseriaa-tetta: syrjinnän kielto ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomi-oon ottaminen. Suomessa on johdettu konkreettisiksi varhaiskasvatuksen peri-aatteiksi lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun kehitty-miseen ja oppimiseen, turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä ja toimia monipuolisesti, oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi iän ja kehitystason mukaisesti, oikeus saada tarvitsemaansa erityistä tukea sekä oikeus omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskuntoon tai katsomukseen. (Stakes 2009, 12.)

Lapsi tulee kohdata yksilöllisten tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekulttuu-rinsa mukaisesti. Lapselle tulisi tuoda kokemus, jossa hän on tasa-arvoinen riip-pumatta sukupuolesta, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustasta tai etnisestä al-kuperästä. Pysyviä ja turvallisia ihmissuhteita, kuten suhteita vanhempiin, kas-vattajiin ja muihin lapsiin vaalitaan lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. (Stakes 2009, 15.) Vuonna 2015 voimaan tulleen varhaiskasvatuslain uudistuksen mu-kaan lasten ja vanhempien osallisuutta ja vaikuttamista vahvistetaan. Lapsen mielipide ja toivomukset selvitetään suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioita-essa lapsen varhaiskasvatusta. Lapsen vanhemmille ja muille huoltajille anne-taan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi vanhempi voi vaikuttaa toimintayksikön varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja ar-viointiin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

3.2 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuudesta puhuessa voidaan arkisempina termeinä käyttää yhteistyötä sekä tukemista. Lasten päivähoidon lainsäädännössä on määritelty lasten kehityksen kokonaisvaltainen tukeminen sekä perheiden kotikasvatuksen tukeminen. Vuosituhannen vaihteessa kotikasvatuksen tukemista on työstetty eteenpäin kasvatuskumppanuuden käsitteen avulla. (Karila 2006, 91–94.)

Kasvatuskumppanuus vaatii jatkuvaa vastavuoroista sekä sitoutuvaa vuorovaikutusta kasvattajien ja vanhempien välillä. Molemminpuolinen kunnioitus ja kuulluksi tuleminen on edellytys jaetun ymmärtämisen saavuttamiseksi. (Karila 2006, 91–94.) Kasvatuskumppanuuden kannalta keskeisimmät käsitykset liittyvät esimerkiksi kasvatukseen, hyvän kasvatuksen menetelmiin, hyvään lapsuuteen, vanhemmuuteen ja perheen tehtäviin sekä kasvatuksen arvopäämääriin. Edellä mainituista asioista on sekä vanhemmilla, että kasvattajilla monenlaisia käsityksiä. Käsitusten eroavaisuudet tulevat usein erilaisesta arvomaailmasta sekä erilaisesta elämänhistoriasta. Vanhemmat sekä kasvattajat ovat aina myös omia yksilöitään, eivätkä vain oman ryhmänsä edustajia. Kohtaamistilanteissa läsnä ovat yksilöhistorialliset kokemukset. (Karila 2006, 94–96.)

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan varhaiskasvatuksen yhteydessä yleisesti vanhempien ja ammattikasvattajien sitoutumista toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Vanhemmilla on ensisijainen kasvatustavastuu ja päiväkodin henkilökunnalla koulutuksen antama tieto ja osaaminen. (Kekkonen 2012, 42.) Vuonna 2005 julkaistun varhaiskasvatussuunnitelman linjauksien mukaan kasvatuskumppanuuden tavoitteena on yhdistää vanhempien asiantuntemus ja tieto, sekä kasvattajan asiantuntemus ja kokemukset lapsen hyvinvointia palvelevalla tavalla. (Kekkonen 2012, 42.)

Kumppanuus –käsite kasvatuskumppanuus -termissä painottaa nykyisellään vanhempien aiempaa laajempaa osallistumista ja osallisuutta. Vuorovaikutus on kasvatuskumppanuuden kulmakivi ja sitä ohjaavat kuulemisen, kunnioituksen,

luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet (Lämsä 2013, 51.) Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja työntekijät kohtaavat tasavertaisina. Kasvatuksellinen kumppanuus liitetään vanhempien ja kasvatushenkilökunnan vastuun jakamiseen ja tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen (Kekkonen 2012, 30). Kasvatuskumppanuuden tavoitteena on myös edistää vanhempien keskinäisen yhteistyön muotoja ja tapoja (Stakes 2009, 31).

Kasvatuskumppanuuden keskeinen ehto on toisen osapuolen kunnioittaminen erilaisista elämäntavoista tai käsityksistä huolimatta. Kasvattajien tulee pohtia omia ajattelutapojaan kriittisesti, jotta kasvatuskumppanuus toteutuu ja ammatillista kehittymistä tapahtuu. Kasvattaja kohtaa hyvin erilaisia vanhempia työssään, jolloin joudutaan hyvinkin erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin. Kasvattajilta vaaditaan herkkyyttä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. (Karila 2006, 96–97). Herkkyys ja empatia ovat keskeisessä osassa kasvattajan ammattitaitoa (Karila 2006, 91–97; Kaskela & Kekkonen 2008, 29). Henkilöstöllä on ensisijainen vastuu sisällyttää jo päivähoiton alusta kasvatuskumppanuus luontevaksi osaksi varhaiskasvatusta. (Stakes 2009, 31.)

3.3 Dialogisuus kasvatuskumppanuudessa

Dialogisuutta eli tasavertaista vuorovaikutusta tarvitaan hyvän kasvatuskumppanuuden luomisessa sekä ylläpitämisessä. Dialogisuus on muun muassa aktiivista, vastavuoroista ja kunnioittavaa kommunikaatiota osapuolten välillä sekä mahdollisimman kiireetöntä ja aktiivista osallistumista. Dialogisuus vaatii luottamuksen ja pyrkimystä yhteisymmärrykseen. Se mahdollistaa erimielisyyksien kohtaamisen ilman vastakkainasettelua ja vaatii näkökulmien tutkimusta. Eleet, ilmeet, äänensävy ja kosketus yhdessä ympäristön viestien kanssa sisältyvät puheen ja kielen lisäksi vuorovaikutukseen. Dialogisuus kasvatuskumppanuudessa on parhaimmillaan kumpaakin osapuolta opettavaa sekä rakentavasti asenteita ja mielipiteitä muokkaavaa. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 119.) Kodin ja päivähoiton vastakkainasettelun sijasta kasvatuskumppanuus tarjoaa vaihtoehdoksi jatkuvaa ja kiinteää vuoropuhelua, jolloin eri osa-

puolten todellisuuksia tuodaan näkyväksi (Kaskela & Kekkonen 2006, 14). Dialogisuudella tavoitellaan tasa-arvoisempaa ja vuorovaikutteisempaa tapaa ratkaista haastavia asiakastilanteita (Kekkonen 2012, 57.)

Kommunikaation toimimiseen vaikuttavat kasvattajan ja vanhemman kulttuuristen uskomusten ja arvojen yhteensopivuuden aste: kasvattajien kulttuurinen sensitiivisyys, perheen sosioekonominen, etninen ja kulttuurinen tausta sekä henkilöstön uskomukset, arvot ja toimintamallit. Myös varhaiskasvattajien omat, lapsuudesta omaksutut vuorovaikutukseen liittyvät arvot, uskomukset ja toimintamallit vaikuttavat vahvasti heidän hoito- ja kommunikointikäytäntöihinsä. Ammattikasvattajan voi olla vaikea laittaa syrjään omia kulttuurisia arvojaan voidakseen kuulla vanhempia hyvästä aikomuksesta huolimatta. (Kekkonen 2012, 60.)

3.4 Kasvatuskumppanuuden tavoitteellisuus ja haasteet

Yhtenä kasvatuskumppanuuden tavoitteena on, että lapsi tulee oman elämänsä kokijana kokonaisvaltaisesti nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi. Lapsen kokonaisvaltainen havainnointi ja havaitseminen ovat keskiössä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.) Vanhempien keskinäisten yhteistyömuotojen ja -tapojen edistäminen nousee myös tärkeäksi tavoitteeksi, mikä mahdollistetaan yhdessä muiden vanhempien kanssa kasvatustalustelujen tai tapahtumien avulla (Stakes 2005, 31).

Kodin ja henkilöstön kasvatusyhteistyön tavoitteena on myös tunnistaa mahdollisimman varhain ja herkästi mahdollinen tuen tarve jollakin lapsen kehittymisen, kasvun tai oppimisen osa-alueella. Näin mahdollistetaan tuen tarpeessa yhteinen toimintamalli kodin ja varhaiskasvatushenkilökunnan välillä. (Stakes 2005, 32.)

Yhteiskunnan muuttuessa myös perheeseen liittyvät käsitteet muuttuvat. Käsitteet siitä, kuka tai ketkä ovat lasten vanhemmat tai mikä on lapsen koti tai perhe ovat monimuotoistuneet. Lapsella voi olla yksi tai useampi koti, puolisisaruksia ja -vanhempia, vain yksi vanhempi tai kaksi äitiä tai isää. (Kekkonen

2012, 198.) Lapsen koti voi olla monikulttuurinen, tai perheolosuhteet voivat olla henkisesti tai fyysisesti raskaita. Kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä ovat kuitenkin läsnä varhaiskasvatuksen käsitykset ja mielikuva hyvästä kasvuympäristöstä, kasvatuksesta, kodista, perheestä ja vanhemmuudesta. Tärkeäksi nousee, millä tavalla perheiden erilaiset kasvatukseen, hoitoon, huolenpitoon ja oppimiseen liittyvät arvot, asenteet, kysymykset, huolet ja tuen tarpeet varhaiskasvatuksen palveluissa tulkitaan. (Kekkonen 2012, 198.)

4 KOHTAAMINEN JA ASEENTEET

4.1 Identiteetti, asenteet ja normit

Identiteetti on mielikuva itsestään, pysyvyyden ja varmuuden tunnetta siitä millainen on. Identiteetin yksilöllinen alue viittaa henkilön persoonallisuuteen ja kollektiivinen alue sosiaaliseen järjestelmään, jossa henkilö on kasvanut. Identiteetti voi olla omaksuttua, opittua tai saavutettua. Kasvatuksella on suuri merkitys siihen, millaiseksi henkilön identiteetti muokkautuu. Ihmiset tarvitsevat muita ihmisiä ymmärtääkseen itseään. Identiteetti muodostuu yksilön sukupuolesta, etnisyydestä, iästä, uskonnosta, maailmankatsomuksesta, kielestä, sosiaaliluokasta, sekä maantieteellisestä asuinpaikasta. (Paavola & Talib 2010, 60.) Ihminen pystyy myös ainakin joissain määrin vaikuttamaan siihen, mitä hän itse on. (Rautio 2006, 12.)

Tietyillä identiteeteillä on suurempi tiedollinen arvo, koska ne pystyvät selittämään paremmin yksilön kokemuksia ja sosiaalista asemaa. Arkielämässä me todennamme jatkuvasti identiteetin sisältöä ollessamme vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kanssa. Tässä prosessissa identiteettimme kyseenalaistuu ja myös muuttuu. (Kuusela 2006, 44.) Asenteet ovat olennainen osa ihmisten sosiaalista identiteettiä ja ne ohjaavat huomaamatta valintojamme. Asenteet voivat olla myönteisiä tai kielteisiä suhtautumistapoja eri asioita sekä ilmiöitä kohtaan. (Ahokas ym. 2008, 72.) Sosiaalipsykologiassa on keskeisesti tutkittu asenteita. Ihminen reagoi ympäristöönsä valmiustilansa mukaan ja muodostaa asenteita merkityksellisiin kohteisiin. Asenteet ovat olennainen osa sosiaalista identiteettiä ja ne ohjaavat valintojamme. Selvimmin asennoituminen ilmenee kiistanalaisissa kysymyksissä. Kannan ottaminen ja asenteenilmaisus ovat toimintaa, johon vaikuttavat asiayhteys, vuorovaikutustilanne ja muiden ilmaisemat asenteet. (Ahokas ym. 2008, 70.)

Normit ovat oletuksia siitä, millaisia ihmiset ovat ja millaisia heidän pitäisi olla. Oletukset liittyvät esimerkiksi ihmisten sukupuoliin, alkuperään, uskontoon, seksuaaliseen suuntautumiseen tai toimintakykyyn. Syrjivät normit voivat olla

tiedostamattomia oletuksia ja stereotyyppioita, jotka vaikuttavat tapaamme ymmärtää muita ihmisiä ja todellisuutta. Normikriittisyys tarkoittaa vallalla olevien syrjivien rakenteiden tunnistamista sekä kriittistä tarkastelua. Normatiivisuus selviää miettimällä, minkälaisia käsityksiä ihmisillä on siitä mikä on normaalia. (Älä ole! 2013, 10–11.) Ennakkoluulot ovat ennalta muodostettuja hylkääviä, yksinkertaisia, kaavamaisia asenteita jotakin ihmisryhmää kohtaan. Muodostus on syntynyt ennen kuin kyseistä asiaa on edes kohdattu. (Wahlström 2000, 72–74.) Stereotyyppiat on syrjinnän yleisin muoto. kun ihmisiä luokitellaan kuuluvaksi johonkin tiettyyn ryhmään, heillä oletetaan sen takia olevan tietynlaisia piirteitä, näitä oletuksia kutsutaan stereotyyppioiksi (Ahokas ym. 2008, 52). Stereotyyppiat, ennakkoluulot ja syrjintä voivat vaikuttaa negatiivisesti varsinkin yksilöihin, jotka voidaan luokitella johonkin sellaiseen ryhmään jolla on huonompi sosiaalinen asema yhteiskunnassa. Stereotyyppiat ovat luonnollisia, sillä ne sallivat meidän luokitella ihmisiä ja asioita ympärillämme. Kuten ennakkoluulot, myös stereotyyppiat voivat periytyä ihmisiltä tai kulttuurista. (Little ym. 2011, 15.)

4.2 Kohtaaminen

Kohtaaminen on kanssakäymistä toisen ihmisen kanssa. Hyvä rakentava vuorovaikutus on mahdollista vain kunnioittavassa ja arvokkaassa kohtaamisessa. Ihmisten välinen kohtaaminen voi tapahtua vain ihmisyyden välityksellä. Kohtaamisessa tulee unohtaa suoritukset, ja että olisi vain yksi oikea tapa kohdata ihminen. Ennakkoasenteet saattavat vaikeuttavat asiakkaan arvostavaa kohtaamista. (Mattila 2007, 16.)

Sosiaalinen vuorovaikutus on viestintää, jossa ihminen antaa itsestään tietoa ja vastaanottaa sitä muilta. Kanssakäyminen perustuu sanalliseen eli verbaaliseen sekä sanattomaan eli nonverbaaliseen viestintään. Kanssakäymisessä verbaalinen kommunikointi muodostaa viestinnän ytimen. Verbaalisen viestinnän lisäksi kommunikoidaan pääasiallisesti tiedostamattomalla nonverbaalisin keinoin. Osa sanattomasta viestinnästä voi olla tarkoituksellista. Kohtaamisissa voi havaita myös erilaisia kaksoisviestejä, joita saadaan aikaan äänenpainotuksella tai -sävyllä. (Aho 2004, 73–74.)

Joskus ammattikasvattaja voi joutua tunnekohun valtaan kohdatessaan epätoivottua käytöstä. Kasvattajankin henkilökohtaiset mieltymykset, tunteet tai ajatukset voivat ohjata ammattiroolin sivummalle. Joskus henkilökohtaiset tunteet saattavat näkyä ulospäin myös muille, jonka jälkeen kasvattaja voi potea amatillista huonommuudentunnetta. Se on kuitenkin luonnollista, että työntekijän henkilökohtaiset mieltymykset tulevat joskus näkyviin. (Rihonen 2013, 41–42.)

4.3 Tasa-arvoinen kohtaaminen päivähoitossa

Kulttuurissamme monet lapset viedään päivähoitoon jo pieninä ja huomattavan iso osa heidän päivästänsä kuluu päiväkodeissa. Lapset eivät kerro vanhemmilleen kaikkea, mitä kodin ulkopuolella tapahtuu. Lapsi kokee päiväkodissa monia eri asioita. Lasten päiväkodissa koetut kokemukset kantautuvat luonnollisesti myös kotiin, esimerkiksi kysymyksinä, kertomuksina tai jopa pelkoina. Anna Rastas (2007) kirjoittaa tutkimuksessaan siitä, miten päiväkodissa puhutaan suopeasti monikulttuurisuudesta, mutta samalla esimerkiksi vierasperäistä nimeä pidetään vaikeana lausua. Rastaa (2007) tutkimuksessa esitetään lukuisia kertomuksia siitä, miten lapsen ei-toivotun käytöksen syyksi on etsitty selityksiä ensisijaisesti ”sen toisen vanhemman” kulttuurista. Tutkimuksissa ”toisella vanhemmalla” tarkoitetaan esimerkiksi eri kulttuurista tullutta henkilöä. (Rastas 2007, 111–112). Varhaiskasvattajan tulee tukea maahanmuuttajaperhettä, sekä mahdollistaa lapsen turvallisuuden tunne päiväkodissa. Varhaiskasvattajan sopisi tutustua maahanmuuttajaperheen kulttuuriin keskustellen perheen kanssa. Ammattikasvattajan tulee tukea erilaisia tapoja ja arvoja. Esimerkiksi uskonnollisen vakaumuksen kunnioittaminen ja uskonvapaus on lapsen ja perheen perusoikeus. (Räty 2002, 166–167.)

Jämsän (2008) mukaan työntekijä ei välttämättä ole aina valmis kohtaamaan moninaisuutta. Lasten vanhempien on kuitenkin tärkeää saada luottaa kasvatustyön ammattilaisiin. Sateenkaariperheillä saattaa olla tavallista korkeampi kynnys ottaa puheeksi huoli tai ongelma, jonka he ovat havainneet lapsen kasvussa tai kehityksessä. Vanhemmat saattavat pelätä, että ongelma leimataan

perhemuodon vuoksi. Useilla sateenkaariperheen vanhemmilla on kokemus jatkuvasta kasvatushenkilöstön esiin tuomasta kyseenalaistamisesta. Vanhemmat ovat tottuneet selittelemään kasvatusnäkemyksiään, roolejaan sekä perhekuviotaan. Kasvatuskumppanuuden rakentamisessa on ensisijaisen tärkeää kunnioittaminen ja luottamusta herättävä suhtautuminen kaikkiin vanhempiin. Varhaiskasvattajan tulee kunnioittaa erilaisia perheitä, perhemuotoja sekä perheenjäsenten subjektista kokemusta perheestä. (Jämsä 2008, 183–184.)

Usein suvaitsevaisuuteen liittyvissä kampanjoissa käytetään lausetta ”erilaisuus on rikkautta”. Suomalaisessa kasvatuskulttuurissa korostetaan erilaisuuden hyväksymistä, monikulttuurisuutta sekä moniarvoisuutta, jotka ovat tavoitteena lueteltuna myös opetussuunnitelmassa. (Cantell 2010, 122.) Erilaisuuden tai erotteluiden syyksi liittyy usein erilainen uskonto, etninen tausta, erilaiset harrastukset, liikuntarajoitteisuus tai pukeutumistyyli. Porukasta ulkopuolelle jääminen voi olla kokemuksena niin raskas, että kokemus seuraa läpi elämän. Ulkopuolisuuden tunne voi johtua syrjinnästä tai henkilökohtaisista tuntemuksista. (Cantell 2010, 122.)

Varhaiskasvatuksessa korostetaan erilaisuuden ja moninaisuuden hyväksymistä. Tästä käytetään yleisemmin käsitettä suvaitsevaisuus. Suvaitsevaisuudella tarkoitetaan kykyä kuunnella, kohdata, sekä sietää erilaisuutta. Erilaisuuden kohtaamiseen saattaa liittyä myös pelkoa ja epävarmuutta. Omia tunteitaan ja asenteitaan arvioimalla työntekijä voi tarvittaessa pystyä muokkaamaan ja muuttamaan mahdolliset kielteiset asenteensa myönteisiksi. (Koivunen 2009, 124–125.)

5 ELÄVÄ KIRJASTO

Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimitava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä. (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1.artikla.)

Edellä mainitussa julistuksessa tuodaan esiin ihmisoikeuksien perusta. Jokainen ihminen on oikeutettu elämään kaikkiin julistuksessa esitettyihin oikeuksiin sekä vapauksiin, ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta. (Koivurova & Pirtanniemi 2014, 109.)

Elävä kirjasto on pohjoismaista alkunsa saanut menetelmä, jonka tavoitteena on rikkoa ennakkoluuloja sekä stereotyyppioita (Abergel ym. 2005, 7). Sen on kehittänyt tanskalainen nuorten kansanjärjestö Foreningen Stop Volden. Menetelmä on ensimmäisen kerran tuotu vuoden 2000 Roskilden festivaaleihin, jossa se oli osana festivaalien ohjelmaa. Nuorten vetämän järjestön tavoitteena oli opettaa nuorisoa ehkäisemään nuorten parissa esiintyvää väkivaltaa. Menetelmä osoittautui Roskilden festivaaleilla menestykseksi. Ensimmäisen Elävän kirjaston suosio kantautui budapestilaisen Euroopan nuorisokeskuksen johtajan korviin ja näin se sai jatkoa. (Abergel ym. 2005, 13.) Myöhemmin ensimmäinen Elävä kirjasto järjestettiin Suomessa vuonna 2006, Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia –kampanjan myötä. Menetelmä tuli pysyväksi osaksi Allianssin Yhdenvertaisuustoimintaa vuonna 2010. (Lüders 2015.) Elävän kirjaston konseptin levitessä maailmalle, se on vastannut paikallisiin tarpeisiin, samalla pitäen alkuperäisen päämääräänsä haastaa ennakkoluuloja, stigmoja, stereotyyppioita ja syrjintää tai syrjäytymistä. Elävän kirjaston yksinkertaisuuden ja mukautuvuuden vuoksi konsepti on levinnyt ja sitä on käytetty yli 60 maassa. (Little ym. 2011, 13.)

Elävä kirjasto toimii täysin samalla periaatteella kuin tavallinen kirjasto. Lukija lainaa kirjan tietyksi ajaksi, jonka jälkeen hän palauttaa sen ja lainaa taas uuden kirjan. Elävällä kirjastolla ja tavallisella kirjastolla on kuitenkin huomattava ero: Elävän kirjaston kirjat ovat ihmisiä, jotka käyvät henkilökohtaista vuoropuhelua lukijoiden kanssa (Abergel ym. 2005, 9.) Lainattavat kirjat ovat yleensä sellaisia henkilöitä, jotka kohtaavat erilaisia ennakkoluuloja tai syrjintää. Tämän lisäksi he saattavat olla tiettyjen stereotyyppien uhreja. Elävän kirjaston kirjat eivät pelkästään kerro tarinaansa, vaan he voivat myös vastata lukijoiden kysymyksiin. Kirjat myös voivat kysyä lukijalta ja näin oppia uusia asioita (Abergel ym. 2005, 9.) Elävän kirjaston helppous on siinä, että menetelmä on muuntautumiskykyinen. Elävää kirjastoa pystyy järjestämään erilaisissa ympäristöissä ja se on sopiva järjestettäväksi julkisilla paikoilla, festivaaleilla ja suurissa kokoontumisissa, kuten seminaareissa. (Little ym. 2011, 11.)

Kun ihmisillä on vain satunnaista tietoa toisistaan, heitä voivat usein ohjata omat oletukset, ennakkoluulot, stereotyyppit tai mielikuvitus. Elävän kirjaston tarkoituksena on antaa ihmisille mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti ja yksityisesti ”muukalaisen” kanssa suojatussa sekä hyvin järjestetyssä mutta samalla vapaassa ja avoimessa ympäristössä (Abergel ym. 2005, 10). Tarkoituksena on haastaa ennakkoluuloja lukijan ja kirjan kasvatusten käytyjen keskustelujen avulla (Little, Nemutlu, Magic & Molnàr 2011, 10.) Elävän kirjaston ideologia pohjautuu ihmisoikeuksien yleismaalliseen julistukseen ja yhdenvertaisuuslakiin, jonka mukaan ihmisten asema on oltava arvoltaan tasa-arvoinen (Lüders, 2015).

Elävä kirjasto on menetelmä, jonka tarkoituksena on auttaa ihmisiä lähentymään toisiaan, edistämään ihmisten välistä rauhanomaista yhteiseloä sekä kunnioittamaan jokaisen henkilön ihmisarvoa. Elävän kirjaston tavoitteena on edistää ihmisoikeuksia, sekä lisätä tietoisuutta ja ihmisten välistä rakentavaa vuoropuhelua ennakkoluulosta. (Abergel ym. 2005, 12, 23.) Menetelmä tekee mahdolliseksi muuttaa tunteita, näkökulmia ja mielipiteitä siitä mitä ajattelemme toista ihmisistä. Elävä kirjasto voi vaikuttaa siihen, miten me näemme maailman, toisemme sekä tulevaisuuden. (Little ym. 2011, 11.)

Menetelmän ajatuksena on, että Elävä kirjasto on fyysinen tila, joka on somistettu kirjastomaiseksi. Elävän kirjaston taustatyöhön liittyy perusteellinen rekrytointiprosessi, jonka aikana hankitaan vapaaehtoisia esimerkiksi kirjoiksi ja kirjastonhoitajiksi. Myös kirjastonhoitajat toimivat pitkälti samalla tavalla kuin tavallisessa kirjastossa: he hoitavat lainaukset, täyttävät kirjastokortteja, seuraavat kirjojen saatavuutta, tekevät varauksia sekä pitävät huolta siitä, että kirjoja kohdellaan hyvin. (Abergel ym. 2005, 15–16.) Edellä mainittujen tehtävien lisäksi kirjastonhoitajat toimivat lukijoiden ja kirjojen välisenä yhteyshenkilöinä ja varmistavat, että sääntöjä kunnioitetaan. (Abergel ym. 2005, 48–49.)

Elävän kirjaston järjestäjien kokemuksen mukaan oikealla toteutusympäristöllä on merkittävä osa tapahtuman onnistumiseen. Tapahtuma voidaan järjestää suuren tapahtuman yhteyteen tai yksittäisenä tapahtumana. Kun Elävän kirjaston toteuttaa omana tapahtumanaan, on se yksinkertaisempi järjestää. Tosin markkinointi ja mainonta on tällöin haastavampaa. Järjestäjien tulee olla tietoisia siitä, että Elävän kirjaston suunnittelu ja valmistelu on vaativaa. (Abergel ym. 2005, 24–26.)

Elävässä kirjastossa kirjat ovat sen tärkein resurssi. Hyvissä ajoin ennen tapahtumaa tulee koota hyvä kirjakokoelma ja huolehtia kirjoista hyvin. Kirjojen etsintä ja rekrytointi on Elävän kirjaston yksi vaativimmista tehtävistä, mutta se on myös Elävän kirjaston valmistelun tärkein osa. Kirjojen lukumäärä ja sisältö vaihtelevat toteutusympäristön mukaan. Kirjojen nimien tulee viitata edustettavan ihmisryhmään, joka on usein stereotyyppien, ennakkoluulojen, tai syrjinnän kohteena. Kirjojen nimien perässä tulisi olla kuvaus muutamista yleisistä ennakkoluuloista tai stereotyyppioista, joita kirja on joskus kohdannut. (Abergel ym. 2005, 31.) Opinnäytetyömme liitteenä on lista Elävä kirjasto-tapahtumamme kirjoista, sekä niiden esittelytekstit, jotka kirjat ovat itse laatineet (Liitteet 4-7).

6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

6.1 Prosessin eteneminen

Innostuimme Elävä kirjasto-menetelmästä jo opiskelujemme alkuaikoina. Saimme itse kuulla menetelmästä ensimmäistä kertaa muutama vuosi sitten, kun eräällä luennolla oli vieraillemassa Allianssin Elävää kirjastoa koordinoiva työntekijä. Koska tavoittelemme lastentarhanopettajan virkakelpoisuutta, mietimme miten Elävän kirjaston voisi liittää varhaiskasvatukseen. Tavoitteiksi nousi Elävän kirjaston tekeminen tutummaksi varhaiskasvatuksen työntekijöille, sen markkinoiminen menetelmäksi esimerkiksi koulutuksiin sekä keinojen tuominen kasvatuskumppanuuden tukemiseksi uuden menetelmän avulla. Tiedustelimme, olisiko Allianssi kiinnostunut yhteistyöstä meidän kanssamme. Iloksenne Allianssin mielestä Elävän kirjaston soveltaminen varhaiskasvattajille oli hyvä idea ja he suostuivat yhteistyöhön. Sovimme Allianssin kanssa yhteistyöstä joulukuussa 2014.

Tapasimme Elävän kirjaston koordinaattorin ensimmäisen kerran alkuvuodesta 2015, jolloin sovimme alustavan aikataulun, järjestelyjen etenemisen, sekä kävimme läpi lähdemateriaalia, jota voisimme työhömme hyödyntää. Myöhemmin keväällä 2015 tapasimme koordinaattorin lisäksi myös alueluotsin ja saimme palautetta opinnäytetyösuunnitelmastamme. Suunnittelimme alueluotsin sekä koordinaattorin kanssa tapahtumaamme, tarkoituksena että tapahtuma onnistuu mahdollisimman hyvin. Allianssi mahdollisti meille myös Lahdessa järjestettävän Elävän kirjaston koulutuksen. Koulutuksen kävimme huhtikuussa 2015, jonka jälkeen voimme toimia kirjastonhoitajina sekä Elävän kirjaston järjestäjinä

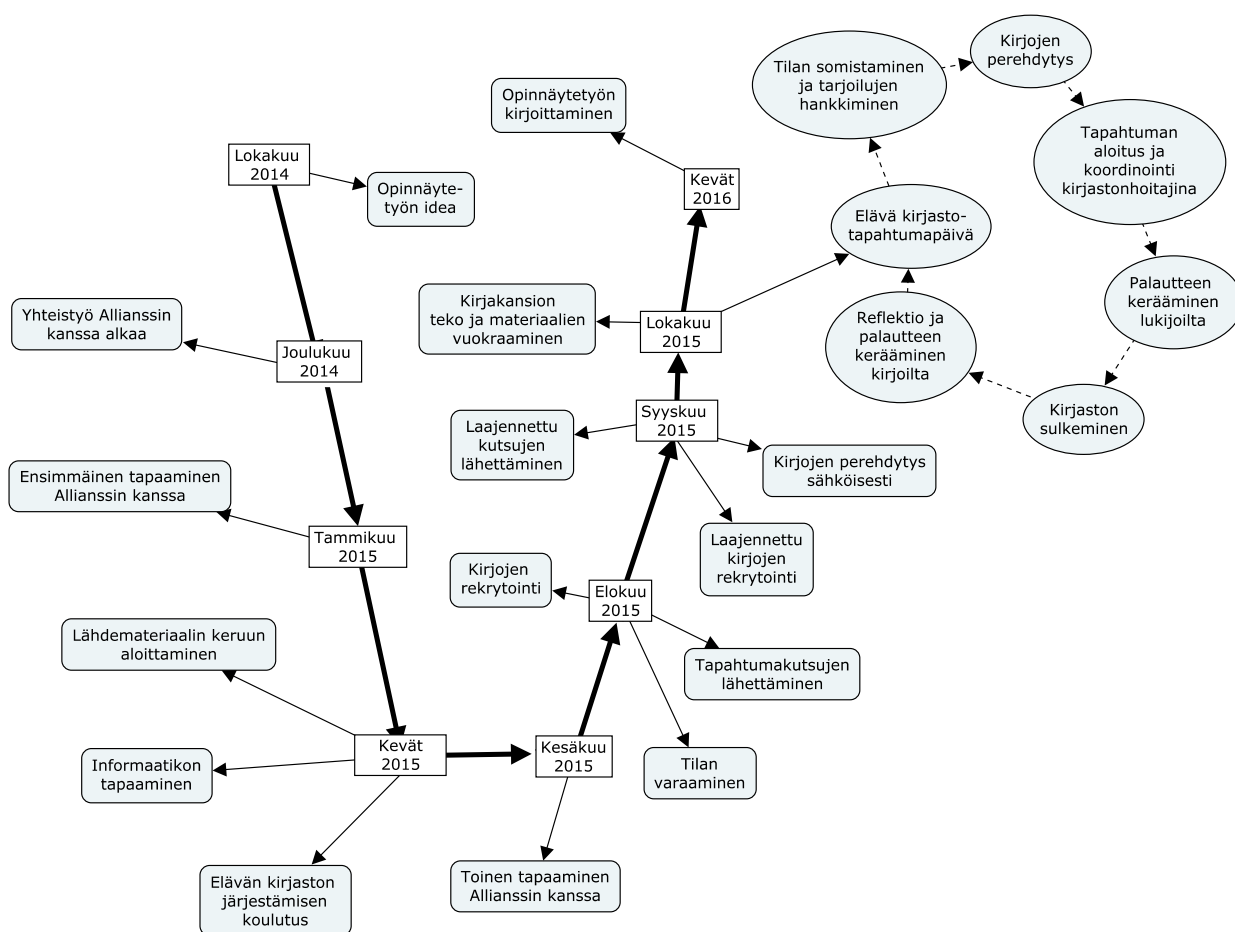
Elokuussa 2015 sovimme yhteistyöstä Helsingin Diakonissalaitoksen kirjaston kanssa. Kirjasto antoi meille käyttöön heidän tilojaan Elävää kirjastoa varten.

Varasimme myös kaksi ryhmätyöskentelytilaa, joita käytimme kirjojen taukotilana. Suunnittelimme kirjoille taukotilaan pientä purtavaa ja juotavaa. Päätimme tarjota myös lukijoille kahvit.

Elävän kirjaston onnistumisen osalta markkinointi on ratkaisevan tärkeää. Järjestäjät voivat markkinoida tapahtumaa monin eri tavoin (Abergel ym. 2005, 53). Aloitimme Elävän kirjaston markkinoinnin elokuussa 2015 lähettämällä kutsuja helsinkiläisten päiväkotien johtajille. Laajensimme markkinointia syyskuussa kutsumalla tapahtumaamme myös Helsingin ulkopuolisia päiväkoteja. Laitoimme kutsun myös Facebookiin, lastentarhanopettajien ryhmään. Mainosstimme tapahtumaamme tutuille varhaiskasvattajille, sekä koulumme oppilaille, jotka tavoittelevat lastentarhanopettajan virkakelpoisuutta.

Tilasimme Allianssilta esitteitä ja materiaalia Elävästä kirjastosta tapahtumapäivää varten. Laitoimme Allianssilta tilattuja kylttejä sekä esitteitä tapahtumapäivänä kirjastoon, jotta lukijat löytäisivät perille. Tapahtumassa olimme pukeutuneet Allianssilta saatuihin Elävä kirjasto t-paitoihin, jotta kävijät tunnistaisivat meidät.

Hyödynsimme materiaalin keräämiseksi Elävän kirjaston valmiita palautepohjia sekä kirjoille että lukijoille. Kyseinen lomake on täytettävissä yleisesti Elävä kirjasto-tapahtumissa. Lisäsimme molempiin pohjiin lyhyet, helposti tapahtuman aikana täytettävät palautekyselyt opinnäytetyötämme varten. Mallinsimme 1-5 vastaustaulukkoa Elävän kirjaston valmiista pohjasta, jolloin lomakkeen täydentäminen olisi johdonmukaisempaa ja miellyttävämpää täyttäjälle. Ohessa prosessikaavio, joka kuvaa työmme etenemistä ja sen vaiheita opinnäytetyön ideointivaiheesta raportin kirjoittamisvaiheeseen.

Kuvio 1: PROSESSIKAAVIO

6.2 Kirjojen hankkiminen ja perehdytys

Aloitimme kirjojen rekrytoimisen elokuussa 2015. Laitoimme yhteyshenkilöllemme Allianssiin sähköpostitse ”kirjojen etsintäkuulutuksen”. (LIITE 1) Olimme aikaisemmin sopineet, että voimme etsiä kirjoja virallisen Elävä kirjasto -postituslistan kautta. Ilmoituksemme laitettiin myös Elävän kirjaston Facebook -sivulle. Odotimme kirjojen ilmoittautumisia, mutta määräaikaan mennessä emme saaneet yhteydenottoja. Lopulta jouduimme tekemään muutoksia aikatauluun ja venyttämään Elävän kirjaston tapahtuma-ajankohtaa, jotta saimme tarvittavan määrän kirjoja.

Laitoimme Elävä kirjasto -postituslistalle uuden kirjojen haun, mutta päätimme myös laajentaa kirjojen hakua sosiaaliseen mediaan syyskuussa 2015. Olimme yhteydessä myös erilaisiin järjestöihin, kuten Seta ry:hyn, näkövammaisten keskusliittoon ja liikuntavammaisten liittoon, joiden kautta kysyimme kiinnostusta kirjaksi tulemisesta. Kirjoja hakiessamme ainoa vaatimuksemme oli, että kirjaksi tuleva henkilö olisi tai kokisi itsensä vanhempana. Haussa painotimme sitä, että kirjan oma kokemus pienestäkin stereotypian, ennakkoluulon tai syrjinnän kokemuksesta riittää. Kirjoja etsiessämme emme hakeneet tiettyyn ihmisryhmään kuuluvia henkilöitä, vaan ihmiset saivat ottaa meihin yhteyttä, jos kokivat sopivansa ja haluavansa kirjoiksi. Tällä tavalla myös moninaisuus olisi näkyvämpää ja kohtaamiset varhaiskasvattajien kanssa mahdollisimman erilaisia, jotta ihmisten elämäntarinat tulisivat näkyviksi. Saimme uuteen määräaikaan syyskuun puoliväliin mennessä seitsemän kirjaa, joista Elävään kirjastoon osallistui viisi. Kaikki kirjoiksi ilmoittautuneet henkilöt tavoitettiin sosiaalisen median kautta.

Poikkeuksellisesti perehdytimme kirjat internetin välityksellä, sekä yhteisesti tapahtumapäivänä. Suurin osa kirjoista tuli pääkaupunkiseudun ulkopuolelta, joten perehdyttäminen ei onnistunut suunnitellusti yhteisenä kokoontumisena viikkoa ennen tapahtumaa. Tapasimme kirjat noin tuntia ennen Elävän kirjaston alkamista ja pidimme heille perehdytyksen. Esittelimme Elävän kirjaston tilat sekä kirjojen taukhuoneen. Kerroimme yhteisesti opinnäytetyömme tarkoituksesta sekä elävän kirjaston perusteet. Kävimme vielä läpi perehdytyslomakkeen, jonka pohjalta keskustelimme yhdessä. Korostimme kirjojen yksityisyyttä ja sitä, ettei heidän tarvitse kertoa lukijoille esimerkiksi omaa nimeä. Kerroimme myös, ettei epämiellyttäviin kysymyksiin tarvitse vastata. Sovimme, että me kirjastonhoitajina kiertelemme katsomassa, miten keskustelut sujuvat. Kirjat saivat kysyä vielä heitä askarruttavia kysymyksiä.

Kirjojen kanssa käytiin ennen tapahtumaa aktiivisesti keskustelua sosiaalisen median välityksellä. Pohdimme kunkin kirjan kanssa, millainen nimi olisi kyseiselle kirjalle hyvä sekä sopivia ennakko-olettamuksia, joita he ovat kohdanneet. Näkökulmana kirjankansia hahmoteltaessa toimi kirjan oma vanhemmuus. Kirjat

saivat kuitenkin itse tuoda haluamiaan asioita esille, emmekä me tapahtuman järjestäjinä niitä muokanneet. Kirjojen lähettämien nimien ja ennako-olettamuksien pohjalta laadimme kirjoille ”kirjakannet” (LIITEET 4-7), jotka lisäsimme Elävän kirjaston kirjakansioon. Lähetimme kirjoille sähköpostitse alustavan perehdytys- sekä matkakorvauslomakkeen. Lisäksi ohjeistimme kirjoja ottamaan matkalla kynnyksellä yhteyttä, mikäli tulisi jotain kysyttävää.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Toisenlainen vanhemmuus -tapahtuma Helsingin Diakonissalaitoksen kirjastolla

Lokakuun 5. päivä vuonna 2015 järjestimme tapahtuman Helsingin Diakonissalaitoksen kirjastolla. Pidimme kirjoille lyhyen perehdyttämistilaisuuden taukokuoneessa, jonka jälkeen avasimme Elävän kirjaston. Elävä kirjasto oli avoinna kello 14:30-16:30. Kahden tunnin aikana kirjoja sai lainata 20 minuutin keskusteluun kirjaston tiloihin. Toimimme itse kirjastonhoitajina ja koordinoimme lainauksia, huolehdimme kirjojen hyvinvoinnista sekä markkinoimme myös ohikulkijoille Elävä kirjasto- menetelmää. Kirjoja saapui tapahtumaan viisi alkuperäisen seitsemän sijasta. Kirjojen määritelmät itsestään olivat: Masentunut, Perheen kuolettavat salaisuudet, Opiskeleva viikonloppuisä sekä Esikoistaan odotettava naispari (Liitteet 4-7). Jälkimmäinen kirja toimi parina tapahtumassa, mutta heidät oli myös mahdollista lainata erikseen.

Aloitimme järjestelyt jo tapahtumapäivän aamusta. Kävimme tapaamassa Diakonissalaitoksen kirjaston työntekijöitä ja sovimme heidän kanssaan käytännön järjestelyistä. Järjestimme tarvittavat materiaalit ja välineet kirjastolle aamupäivän aikana. Lisäksi tehtäviimme kuului järjestää kirjoille taukokuoneeseen virvokkeita, ruokaa sekä ajanvietettä. Pystyimme kirjastonhoitajien lainauspisteen paikalle, johon näkyi heti ulko-ovesta tultaessa. Järjestimme ständit sekä mainokset näkyville paikoille oville sekä lainauspisteen viereen. Kirjojen taukotilaksi olimme varanneet jo aiemmin työskentelytilan, mihin järjestimme tarjottavat sekä elokuvan pyörimään tapahtuman ajaksi. Olimme kirjoja vastassa, kun he saapuivat Diakonissalaitoksen kirjastolle sovitusti, klo 13.30. Tilassa pidimme myös kirjojen yhteisenperehdytystilaisuuden ennen tapahtuman alkua.

Perehdytystilaisuuden pidimme Elävän kirjaston ohjeistuksen mukaisesti. Kävimme kirjojen kanssa läpi käytännön asiat ja päivän aikataulun. Muistutimme kirjoja, että heillä on mahdollisuus lopettaa keskustelu lukijan kanssa, mikäli keskustelu tuntuu epämukavalta. Kerroimme kirjoille yhteisesti myös itses-tämme, opinnäytetyöstämme ja sen tavoitteista. Esittelimme kirjoille suunnatun palautelomakkeen (LIITE 3), jota läpikäydessämme muistutimme vastausten anonymisyydestä sekä lomakkeen kaksiosaisuudesta. Lomakkeen toinen osio keskittyi teemalliseen Elävään kirjastoon ja kirjojen kokemuksiin yhteistyöstä varhaiskasvattajien kanssa.

Avasimme Elävän kirjaston varhaiskasvattajille kello 14:30. Lukijoita saapuikin standille jo heti kirjaston auetessa. Ohjasimme lukijoita tutustumaan kirjakansi-oon, jossa jokainen kirja oli esitelty. Kirjat olivat itse saaneet vaikuttaa siihen, mitä heistä lukee. Kerroimme lukijoille siitä, miten kirjasto toimii. Vastasimme lukijoiden kysymyksiin sekä rohkaisimme lukijoita kohtaamiseen. Kirjaston alussa lainauspisteellä oli ruuhkaa, mutta iltapäivän edetessä hiljaisempaa. Ohikulki-joita riitti koko tapahtuma- ajan ja pääsimme kertomaan Elävä kirjasto -menetel-mästä siitä kiinnostuneille. Moni ohikulkija kysyi onko tapahtuma monipäiväinen ja osoitti tällä kiinnostuksensa Elävää kirjastoa kohtaan.

Kävimme säännöllisesti katsomassa kirjojen hyvinvointia. Taukotilassa “kirjahyl-lyssä” olevat kirjat katsoivat elokuvaa sekä seurustelivat keskenään. Kun lukija halusi lainata kirjan, kävimme hakemassa kyseisen kirjan taukotilasta. Saa-toimme lukijan ja kirjan paikkaan, jossa oli mahdollisuus rauhalliseen vuoropu-heluun.

Kirjalla ja lukijalla oli varattu kaksikymmentä minuuttia yhteiseen vuoropuhe-luun. Heidän ei tarvinnut pitää huolta ajankulusta, vaan me toimimme “ajanotta-jina”. Mikäli juttua ei riittänyt niin pitkäksi aikaa, oli lukijalla mahdollisuus palaut-taa kirja standille tai kirjalla mahdollisuus keskeyttää lainaus kirjastonhoitajan avustuksella. Lainauksen aikana kävimme kiertelemässä tilassa, jossa keskus-telu tapahtui. Tällä varmistaaksemme, että vuoropuhelu sujui hyvin. Keskustelut

sujuivat moitteettomasti ja päivä sujui jotakuinkin suunnitelmien mukaan. Lainausajan päättyessä lainaaja palautti kirjan kirjastonhoitajille. Lainauksen jälkeen oli mahdollista jatkaa lainausta vapaana olevista kirjoista, uusia laina tai täyttää palautelomake, kun koki lainauksien riittäneen. Päivän aikana lainaajia kävi 4 ja lainauksia tapahtui yhteensä viisi. Olisimme toivoneet enemmän luki-joita, mutta olemme tyytyväisiä siihen, miten tapahtuma onnistui.

Elävän kirjaston päätyttyä kokoontuimme kirjojen kanssa vielä yhteiseen lopputilaisuuteen, jossa keskustelimme päivästä. Keräsimme kirjoilta palautteet, jotka he täyttivät nimettöminä. Kirjoilla oli mahdollisuus kysymyksiin tai kokemusten vaihtoon. Muistutimme kirjoja myös siitä, että he voivat olla meihin yhteydessä esimerkiksi sähköpostitse, jos he haluavat jakaa vielä kokemuksia Elävästä kirjastosta. Saimme kirjoilta hyvää palautetta, sekä hyviä kehittämisideoita jatkoa ajatellen.

8 KOONTI JA ARVIOINTI

8.1 Koonti

Tapahtuman aikana keräsimme kävijöiltä kaksiosaiset palautelomakkeet. Ensimmäisessä osassa annettiin palaute tapahtumasta Elävän kirjaston käytäntöjen mukaan. Tämä lomakepohja oli Elävän kirjaston oma, emmekä tästä syystä muokanneet lomakkeen sisältöä. Toinen osio koski Elävää kirjastoa varhaiskasvatuksen ja kasvatuskumppanuuden näkökulmasta. Tämän avulla keräsimme opinnäytetyöhömme tarpeellisen materiaalin siitä, kuinka lukijat ja kirjat kokivat Elävä kirjaston sopivan varhaiskasvatukseen työmenetelmänä. Tärkeää on, että kyselylomakkeet ovat lyhyitä ja täytettävissä muutamassa minuutissa, jolloin niihin voidaan vastata tapahtuman aikana. Kirjastonhoitajien on kerrottava, että saatuja tietoja käytetään menetelmän parantamiseksi ja tilastojen laatimiseen sekä lukijan omasta anonymiteetistä palautetta täytettäessä. (Abergel ym. 2005, 58.)

Käytimme myös tapahtuman jälkeisessä purkutilanteessa saatuja palautteita kuvaamaan kirjojen kohtaamisia varhaiskasvattajien kanssa. Tarkoitus oli selvittää, kuinka tilanteissa näkyi vuorovaikutus. Selvitimme palautteissa sitä, millainen kokemus Elävässä kirjastossa kirjana toimiminen oli. Kysyimme erikseen palautteissa sitä, miltä vanhemman roolissa oleminen tuntui.

Moni Elävä kirjasto- pisteemme ohitse mennyt henkilö vaikutti hyvin kiinnostuneelta menetelmästä. Ohi kävelevät ihmiset kysyivät Elävän kirjaston aukioloa ja moni olisi ollut halukas lainaamaan kirjan, jos Elävä kirjasto olisi ollut auki heille sopivampana ajankohtana. Saimme markkinoitua Elävää kirjastoa henkilöille, joille menetelmä oli vieras. Tapahtuman kohderyhmästä eli päiväkodeissa työskentelevistä varhaiskasvattajista paikalle pääsi saapumaan vain muutamia henkilöitä. Saimme yhteydenottoja varhaiskasvattajilta, jotka olisivat olleet kiinnostuneet tapahtumasta, mutta tapahtuman ajankohta oli ollut heille huono.

8.2 Varhaiskasvattajien palaute Elävästä kirjastosta

Lainauksen jälkeen lukijat täyttivät palautelomakkeen, johon oli sisällytetty myös opinnäytetyötämme koskeva osio (LIITE 2). Kaikilla palautelomakkeiden täyttäjistä oli kokemusta varhaiskasvatuksesta ja sen parissa työskentelystä. Vastajia oli neljä ja lainattuja kirjoja olivat Esikoistaan odottava naispari, Masentunut ja Perheen kuolettavat salaisuudet. Lainaukset jakautuivat melko tasaisesti näiden kirjojen välille. Palautelomakkeessa esiintyi sekä avokysymyksiä että asteikkokysymyksiä numeroista 1-5, jolloin 1 merkitsi erittäin harvoin/ erittäin vähän ja 5 erittäin usein/erittäin paljon.

Kaikki neljä vastannutta pitivät Elävää kirjastoa erittäin hyvänä ideana ja suosittelisivat menetelmään tutustumista myös muille. Puolet vastanneista oli myös osallistunut aiemminkin Elävään kirjastoon lukijan roolissa. Toisenlainen vanhemmuus -teeman kirjavalikoimaan oli vaihtelevia mielipiteitä. Yksi vastanneista piti erittäin paljon esitellystä kirjavalikoimasta. Kaksi vastanneista piti paljon ja yksi vastannut ei osannut sanoa. Kirjastonhoitajien antamasta palvelusta pidettiin yleisesti erittäin paljon.

Kysyimme palautteissa siitä, mitä lukijat pitivät kirjavalikoimasta. Palautelomakkeissa esitettiin toiveita erilaisista vanhemmuus -teemalla järjestetyistä kirjavalikoimista. Kirjatoiveiksi nostettiin eri ikäryhmän edustajia, nuorena lapsensa saaneita, vanhemmalla iällä synnyttänyttä äitiä. Toiveina olivat myös miesparin vanhemmuus -kirja sekä monikulttuurisen perheen vanhempi, isä vankilassa ja erityislasten perhe -kirjat.

Palautelomakkeen toinen osio (LIITE 2, sivu3) keskittyi opinnäytetyömme aiheeseen eli varhaiskasvattajien näkemykseen Elävästä kirjastosta mahdollisena menetelmänä varhaiskasvatuksen työntekijöille koulutusnäkökulmasta. Ensimmäinen kysymys koski yleisesti Elävää kirjastoa ennakkoluulojen murtajana. Jokainen vastannut koki, että Elävä kirjasto voi murtaa ennakkoluuloja erittäin paljon.

Toinen kysymys koski tapahtuman viemistä erilaisiin varhaiskasvatuksen tilaisuuksiin, kuten esimerkiksi seminaareihin ja koulutuksiin. Kolme neljästä vastaajasta koki myös, että menetelmää voisi ehdottomasti käyttää erilaisissa varhaiskasvatukseen liittyvissä tilaisuuksissa. Neljäs vastaaja ei osannut sanoa.

Kolmas kysymys käsitteli tilaisuutta, joka mahdollisesti tukisi kasvatuskumppanuutta esimerkiksi vanhemmuus tai moninaisuus -teemalla. Puolet vastaajista kokivat, että tapahtuma voisi tukea kasvatuskumppanuutta erittäin paljon. Loput vastaajista puolestaan kokivat, että voisi tukea paljon, muttei kuitenkaan erittäin paljon.

Viimeinen asteikkokysymys käsitteli Elävän kirjaston mahdollista hyötyä vastaajan oman työryhmän ennakoluulojen käsittelyyn. Neljästä vastaajasta kolme näki Elävä kirjaston hyödyttävän omaa työryhmää erittäin paljon, yksi vastaaja paljon.

Lisäksi saimme lukijoilta suullista palautetta. Kaksi varhaiskasvattajaa toivoi, että Elävän kirjaston voisi järjestää heidän työpaikalleen. Lisäksi yksi varhaiskasvattaja pohti, voisiko Elävää kirjastoa pitää lapsille. Tiesimme vastata, että ainakin yksi Elävä kirjasto on pidetty päiväkotiryhmälle. Kyseinen Elävä kirjasto on järjestetty opinnäytetyönä vuonna 2013 esikouluryhmälle. Eräs varhaiskasvattaja kertoi, ettei ole koskaan aikaisemmin jutellut sellaisen henkilön kanssa, jonka kanssa pääsi nyt Elävässä kirjastossa keskustelemaan. Hän koki keskustelun avartavana. Lisäksi varhaiskasvattajat pitivät kirjoja rohkeina, kun he olivat omina itsenään tulleet kertomaan tarinaansa.

8.3 Kirjojen palaute Elävästä kirjastosta

Tapahtuman päätyttyä järjestimme kirjoille taukokuoneessa vielä reflektiutilaisuuden. Alkuun ohjeistimme kirjoja täyttämään heille suunnatun palautelomakkeen (LIITE 3), ja kerroimme, että niiden avulla arvioidaan Elävän kirjaston so-

veltuvuutta varhaiskasvattajien käyttöön. Lisäksi kävimme suullisesti läpi tapahtuman herättämiä ajatuksia, ideoita sekä mahdollisia mieltä painamaan jääneitä asioita. Esiin nousi keskustelun aloittamisen vaikeus sekä samankaltaisten elämäntilanteiden paljastuminen keskusteluissa.

Palautelomakkeista (LIITE 3) saaduista vastauksista kokosimme yhteen opinnäytetyöhömmme liittyvät vastaukset sivulta 3. Palautelomakkeessa esiintyi sekä avokysymyksiä että asteikkokysymyksiä numeroista 1-5, jolloin 1 merkitsi erittäin harvoin/ erittäin vähän ja 5 erittäin usein/erittäin paljon. Viidestä kirjastamme neljä täytti palautelomakkeen.

Kaikki vastanneet pitivät kirjana olemisesta vanhemman näkökulmasta erittäin paljon. Varhaiskasvattajien kanssa keskustelu koettiin myös pääosin erittäin mieluisaksi, sillä kolme neljästä kirjasta ympäröivät numeron viisi ja yksi numeron kolmen eli kohtalaisen.

Viimeisessä kysymyksessä kysyimme ovatko kirjana toimineet henkilöt kohdanneet vanhemmuuteen liittyviä ennakkoluuloja aiemmin varhaiskasvatuksen ammattihenkilöiltä. Vastaukset jakautuivat kahtia: kaksi vastanneista koki kokeneensa erittäin paljon, toinen heistä jopa usein. Kaksi muuta vastaajaa taas kokivat, etteivät ollut kohdannut lainkaan ennakkoluuloja.

Vaikka vanhemmuus teemalla järjestetty Elävä kirjasto koettiin mielenkiintoisena sekä hyvänä, suosittelivat vastanneet vielä näkyvämpää mainostusta seuraavalle mahdolliselle teemalliselle Elävälle kirjastolle. Ehdotuksina tuli esimerkiksi liittää tapahtuma johonkin isompaan kokonaisuuteen, jossa kohderyhmää olisi paikalla suurempana yleisönä. Toinen konkreettinen ehdotus palautteissa oli tarjota Elävää kirjastoa johonkin tiettyyn päiväkotiin keskitetysti, jolloin varhaiskasvattajilla olisi mahdollisuus spontaanisti lainata kirjoja.

8.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Olemme olleet työn alkuvaiheessa yhteydessä sähköisesti ja kasvokkain Allianssin Elävä kirjasto -koordinaattoriin. Elävän kirjaston järjestämisessä oli haasteita, sillä samantyylistä varhaiskasvattajille suunnattua Elävää kirjastoa ei oltu aiemmin järjestetty. Elävää kirjastoa ei ole aikaisemmin järjestetty myöskään vanhemmuus -teemalla.

Elävässä kirjastossa olleet henkilöt valikoituivat tapahtumaan vapaaehtoisina. Kirjoina olevat henkilöt saivat määrittellä itselleen kirjan nimen, avainsanat sekä rajan sille, kuinka paljon itsestään tulisivat lukijoille kertomaan. Korostimme kirjoille alusta asti, että he voivat kertoa itsestään lukijoille sen verran, kun itse halusivat. Kirjojen kansissa ei lukenut kirjojen oikeita nimiä ja kirjoja ohjeistettiin perehdytyksessä siihen, että pitävät huolta yksityisyydestään. Omaan elämään liittyvät tunnistettavat tiedot ohjeistettiin jättämään keskusteluista pois. Emme mainitse kirjojen nimiä tai muita tunnistetietoja myöskään opinnäytetyössämme, tällä suojaamme kirjojen henkilöllisyyttä. Käsittelemme myös palautteet niin, ettei työstämme voi päätellä, millaisen palautteen kukakin kirja antoi. Elävä kirjasto tapahtumassa pidimme huolta siitä, että kirjan ja lukijan välinen keskustelu käytiin rauhallisessa tilassa.

Mielestämme Toisenlainen vanhemmuus –teema näyttäytyi hyvin kirjavalikoimassamme. Kirjoiksi oli ilmoittautunut sekä nais- että miespuolisia henkilöitä, joiden elämäntilanteet ja taustat olivat hyvinkin erilaisia. Lisäksi kirjojen moninaisuutta lisäsi se, että tapahtumassa oli sekä yksilö-, että parikirjoja. Emme työssämme voi kuitenkaan avata kirjojen tarinoita nimiö enempää, sillä he itse määrittelivät kirjankantensa, joita emme eettisistä syistä voi tulkita itse. Emme myöskään kuulleet keskusteluja lainaajien ja kirjojen välillä, joten kirjojen tarinat näyttävät työssämme siinä muodossa, mitä kirjat palautelomakkeissa ja reflektiotilaisuudessa toivat esille

Lukijoilta kerätyissä palautteissa ei niin ikään kysytty henkilötietoja, vaan palaute annettiin nimettömästi. Elävän kirjaston omassa palautelomakkeessa ky-

syttiin kuitenkin henkilön ikä, sukupuoli ja kansalaisuus. Kuitenkin opinnäytetyössämme olemme jättäneet nämä kyseiset tiedot täysin pois tietojen toisarvoisuuden takia. Ikä, sukupuoli tai kansalaisuus eivät vaikuta opinnäytetyömme palautteiden tuloksiin tiedollisesti. Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikuttaa se, että Elävä kirjasto -tapahtumaan osallistui vain neljä varhaiskasvattajaa. Vähäisen vastaajamäärän takia tunnistettavuus lisääntyisi, jos käyttäisimme henkilöiden jättämiä ikä-, sukupuoli- tai kansalaisuustietoja. Lisäksi keräämämme palaute jäi vähäiseksi ja siksi luotettavuus mahdollisesti muuttuisi, jos Elävä kirjasto tapahtuma järjestettäisiin tulevaisuudessa suuremmalla kävijämäärällä. Lisäksi lähteistäminen oli ajoittain haastavaa, sillä Elävästä kirjastosta löytyy vähän lähdemateriaalia.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

9.1 Opinnäytetyöprosessin pohdinta

Opinnäytetyöprosessin lopussa voimme todeta, että olemme tyytyväisiä aihevalintaamme. Olemme olleet kiinnostuneita aiheestamme ja siihen liittymistä teemoista. Tiimityöskentelymme on koko prosessin ajan ollut sujuvaa. Työskentelimme tasavertaisesti sekä toistemme mielipiteitä ja ideoita kunnioittaen.

Opinnäyteprosessimme sujui jotakuinkin suunnitelmien mukaan. Prosessin alkuvaiheessa käytimme aikaa tapahtuman suunnitteluun. Näin jälkikäteen ajatellimmekin, että tapahtuman suunnittelu, kirjojen hankkiminen sekä markkinointi oli opinnäytetyön vaativin ja aikaa vievin osa. Itse tapahtuma sujui hyvin, sillä olimme suunnitelleet ja ottaneet monia asioita etukäteen huomioon. Opinnäytetyön sisältö muokkautui prosessin vaiheessa jonkin verran. Lähdemateriaalin keräämisessä auttoi koulumme kirjaston informaatikko. Pohdimme myös Allianssin yhteistyötahon kanssa opinnäytteessä käytettäviä lähteitä.

Tapahtumapäivä sujui hyvin ja suunnitellusti. Olimme erittäin tyytyväisiä saamaamme kirjoihin sekä heidän panostukseensa. Vaikka tapahtumaan ei osallistunut lukuisia varhaiskasvattajia, saimme positiivista palautetta sekä toiveita uusista samanlaisista tapahtumista. Tapahtumassamme vieraili neljä varhaiskasvattajaa. Olisimme toivoneet enemmän lainaajia tapahtumaan, mutta kuten aikaisemmin totesimme, tapahtuman ajankohta ei ollut varhaiskasvattajille paras mahdollinen. Tapahtuma toteutettiin päiväkotien aukioloaikana, jolloin poistuminen työpaikalta tapahtumaan oli haasteellista. Olimme myös kiitollisia Helsingin Diakonissalaitoksen kirjastolle käytetyistä tiloista. Tilat olivat tarpeeksi rauhaisa ympäristö keskusteluihin ja kohtaamiseen.

9.2 Oma arviointi ja kehittämisideat

Koimme Elävän kirjaston haastavammaksi osuudeksi kirjojen etsimisen. Tarkoituksemme oli saada mahdollisimman monta erityylistä kirjaa, jotta lukijoilla olisi ollut valinnanvaraa. Olimme erittäin tyytyväisiä kirjoihin, jotka saimme tapahtumaan. Ilman kirjoja ei olisi voinut järjestää koko tapahtumaa.

Koimme, että Elävä kirjasto sopii varhaiskasvattajille työmenetelmäksi käsitellä ”moninaisuutta”. Havaitimme kuitenkin kehittämideoita seuraaviin varhaiskasvattajille järjestettäviin tapahtumiin. Koska kasvattajat ovat pääsääntöisesti virka-aikaan töissä, voisi Elävän kirjaston järjestää kasvattajien työpaikalla. Tapahtuma voisi olla esimerkiksi lasten päiväuniaikaan, jolloin työntekijöillä olisi mahdollisuus irtaantua kirjojen lainaamiseen. Mikäli Elävä kirjasto järjestetään varhaiskasvattajille uudelleen, suosittelemme ehdottomasti tapahtuman järjestämistä isomman koulutuksen yhteyteen tai suoraan päiväkotiin. Saimme positiivista palautetta Elävään kirjaan osallistuneilta kirjoilta ja lukijoilta. Lukijoiden palautteista selvisi, että varhaiskasvattajat toivovat lisää samankaltaisia tapahtumia.

Elävä kirjasto-tapahtumamme tavoitteena ei ollut korostaa valikoitujen kirjojen erilaisuutta. Tavoitteena oli yhdenvertaisuuden edistäminen sekä kirjan ja lainaajan välinen vuoropuhelu. Elävä kirjasto voisi toimia jatkossakin Toisenlainen vanhemmuus -teemalla. Lähtökohtana ja yhtenä tavoitteena oli tarjota varhaiskasvattajille mahdollisuus tutkia ja reflektoida omia asenteitaan ja ennako-oletamuksiaan, mikä keskusteluiden puitteissa myös onnistui. Opinnäytetyömme muita tavoitteita olivat Elävän kirjaston tekeminen tutummaksi varhaiskasvatuksen työntekijöille, sen tarjoaminen menetelmäksi esimerkiksi koulutukseen sekä keinojen tuominen kasvatuskumppanuuden tukemiseksi uuden menetelmän avulla. Koska kävijämäärä jäi vähäiseksi, näiden muiden tavoitteiden toteutuminen jäi haastavaksi arvioida. Tapahtuman voisi järjestää kaikille lukijoille avoimeksi, niin, ettei sitä rajaisi ainoastaan varhaiskasvattajille. Teemallinen Elävä kirjasto voisi sopia myös esimerkiksi lastensuojelun työntekijöille. Toivoisimme,

että järjestämäämme teemallista Elävää kirjastoa hyödynnettäisiin jatkossa ja se tavoittaisi suuremman määrän varhaiskasvattajia.

9.3 Johtopäätökset

Koemme, että tapahtumamme on ajankohtainen moninaisuuden ja kohtaamisen näkökulman takia. Viime vuosien muutokset moninaisuuden kentällä haastavat varhaiskasvattajia pohtimaan omia asenteitaan sekä etsimään uusia keinoja kohtaamisiin. Mediassa puhuttavat pakolaiskriisi sekä tasa-arvoinen avioliitto–lakimuutos aiheuttavat tällä hetkellä kriittistä keskustelua ja pohdintaa siitä, kuinka ne tulevat vaikuttavaan tulevaisuuteen. Samalla ammattikasvattajan tulee mukautua muutoksiin. Avainkokemukset, siirtymävaiheet sekä erilaiset elämänmuutokset ovat tilanteita, joissa turvallisten ja luottamuksellisten suhteiden olemassaolo tai poissaolo on erityisen merkityksellistä ja juuri tällaista suhdetta kasvatuskumppanuudessa tavoitellaan. (Kekkonen 2012, 52.) Kasvatuskumppanuus voi tukea pakolaisena saapuneiden pienten lasten vanhempien integroitumista yhteiskuntaan tai luoda hyväksynnän kokemuksia esimerkiksi samaa sukupuolta oleville vanhemmille”, jotka tarvitsevat arvostavan kohtaamisen kokemusta mahdollisten negatiivissävyisten asenteiden vastapainoksi.

Elävän kirjasto on positiivinen ja matalankynnyksen väline kohdata erilaisia ihmisiä. Se voi auttaa käsittelemään omia tiedostettuja ja tiedostamattomia ennakkoluuloja sekä käynnistää oman henkilökohtaisen pohdinnanprosessin siitä, mitä on erilaisuus ja miten sen kokee. Vanhemman ja varhaiskasvattajan kumppanuutta luonnehtii molemminpuolinen kunnioitus, vuoropuhelun avoimuus ja joustavuus sekä vanhemman tunteiden, ajatusten, tavoitteiden ja arvojen hyväksyntä (Kekkonen 2012, 43). Elävässä kirjastossa kohtaaminen tapahtuu rauhoitetussa, molemmille osapuolille mahdollisimman mukavaksi tehdyssä tilassa. Keskustelutilanteet eivät kuitenkaan ole luonnollisia tilanteita verrattuna päiväkotiympäristössä tapahtuvaan kanssakäymiseen. Vaikka Elävä kirjasto tuo mahdollisuuden keskustella laajemmin ja rauhoitetusti itseään askarruttavista asioista, voi keskustelun aloittaminen tuntemattoman henkilön kanssa olla haastavaa. Kirjat eivät

kuitenkaan edusta suoranaisesti kasvattajien kohtaamia henkilöitä päiväko-
deista, eivätkä näin ollen voi vastata suoraan tietyn henkilön tai perheen tilantee-
seen vaan enemmänkin avata yleistävämällä tavalla jotakin ennakkoluuloa tai
asennetta itsensä kautta.

9.4 Oma ammatillinen kasvu

Prosessin aikana ammatillisen kasvun merkittävämmäksi asiaksi voisimme nos-
taa kohtaamisen omassa toiminnassamme kirjastonhoitajina. Pääsimme kuule-
maan ja jakamaan kohtaamisen kokemuksia kirjojen kanssa. Koska näkökulma
oli vanhemmuudessa, pääsimme myös keskustelemaan kasvatuskumppanuu-
desta ja sen kokemuksista kirjojen kohdalla. Prosessin aikana pohdimme paljon
eettisyyttä ja sitä, kuinka ihminen oman itsensä määrittelee muiden ennakkoluu-
loista tai ajatuksista huolimatta. Tulevina sosionomeina ja lastentarhan opetta-
jina koemme, että opinnäytetyön aihe on vahvistanut kykyjämme kohdata moni-
naisuutta ja myös antanut meille keinoja kannustaa muita kohtaamaan moninai-
suutta.

Tapahtuman järjestäminen oli iso työ, joka vaatii joustavuutta ja kykyä mukau-
tua muutoksiin. Eteemme tuli usea epäonnistumisen kokemus, mutta pys-
tyimme niistä huolimatta jatkamaan työn loppuun asti lannistumatta. Vastoin-
käymisiin kuuluivat teoreettisen viitekehyksen näkökulman muuttuminen useaan
otteeseen, aikataulun muutokset ja varhaiskasvattajien vähäinen osallistumi-
nen. Työ on saanut myös osakseen ristiriitaisia kommentteja ja eettisyyden poh-
dinta on ollut koko ajan läsnä työssämme. Pohdintaa aiheutti ennakkoluulojen
käsittelyn näkökulma ja kirjojen eettisyys, sillä kirjoiksi ilmoittautuneilla henki-
löillä on ollut hyvin henkilökohtaisiakin taustoja. Nämä vastoinkäymiset ja ristirii-
dat ovat saaneet meidät miettimään myös omia rajojamme ja voimavaroja to-
teuttaa työ, jonka olemme halunneet tehdä. Olemme pohtineet työtämme myös
kriittisestä näkökulmasta ja mikäli toteuttaisimme produktion uudelleen, teki-
simme osan asioista toisella tavalla.

Olemme halunneet tuoda varhaiskasvatuksen kentälle jotakin uutta ja erilaista. Markkinointi- ja suunnittelutyö ovat tuoneet sosionomintyöhömme uutta näkökulmaa siitä, mitä toiminnallinen työ vaatii. Uskomme, että työ on antanut meille valmiuksia tulevaisuutta ajatellen.

LÄHTEET

- Abergel, Ronni; Rothmund, Antje; Titley, Gavan & Wootsch, Peter 2005. Elävä kirjasto järjestäjän käsikirja. Kööpenhamina: Scanprint.
- Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 2004. Minä ja muut-kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen Helsinki: Otava.
- Ahokas, Marja; Ferchen, Maija; Hankonen, Nelli; Lautso, Anita & Pyysiäinen, Jarkko 2008. Sosiaalipsykologia. Helsinki: Sanoma Pro.
- Allianssi ry i.a. Mikä Allianssi?. Viitattu 16.9.2015. <http://www.alli.fi/allianssi/mika+allianssi/>.
- Cantell, Helena 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus-Kasvatuksellisia kohtaamisia lasten kanssa. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Hart, Linda 2012. Ihmisoikeudet ja perhe-elämän suoja. Teoksessa Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari (toim.)Tasa-arvo toisin nähtynä. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Jämsä, Juha; Karvinen, Marita 2008, Kasvatuskumppanuus ja lapsen perheidentiteetti. Teoksessa Juha Jämsä (toim.) sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Jyväskylä: PS- kustannus, 182–191.
- Järvinen, Mervi; Laine, Anne & Hellman-Suominen Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.
- Karila, Kirsti 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Helena Rasku- Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 91-108.
- Kaskela Marja & Marjatta Kekkonen 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta-opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerrus kirjapaino Oy.
- Kaskela Marja & Marjatta Kekkonen 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta –opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.
- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos.

- Kivijärvi, Saila; Rönkä, Anna & Hyväluoma, Johanna 2009. Vanhemmuus arjessa: Neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Juva: WS Bookwell, 47–68.
- Koivunen, Pirjo- Leena 2009. Hyvä päivähoito, työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS- kustannus, 124–125
- Kuusela, Pekka 2006. Realismi ja sosiaalisen identiteetin episteeminen status. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 36–56.
- Lünders, Irene 2015. Elävä kirjasto -järjestäjän koulutus. Lahden monikulttuurikeskus Multi-Culti 28.3.2015.
- Lämsä, Anna-Liisa 2013. Verkosto vahvaksi: Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Mattila, Kati- Pupita 2008. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Neitola, Marita 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuympäristössä. Teoksessa Päivi Marjanen, Marjaana Marttila & Marjo Varsa (toim.) Pienten piirissä. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Opas, Maritta 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa Päivi Marjanen, Marjaana Marttila & Marjo Varsa (toim.) Pienten piirissä. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015. Viitattu 20.2.2016. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html>
- Paavola, Heini & Talib Mirja- Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Perhebarometri 2007. Mikä on minun perheeni. Väestöliitto. Viitattu 6.10.2015. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/dc3b1d55e16281904cfed102692df467/1444131266/application/pdf/237278/Perhebarometri%202007.pdf>
- Rantala, Anja 2002. Perhekeskeisyys-Puhetta vai todellisuutta? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Rautio, Pertti 2006. Historiallista johdattelua minä- ja identiteetti tutkimukseen. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) teoksessa Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 11–22.
- Riihonen, Riikka 2013. Ammattilaisen omat tunteet haasteina ja työkaluina. Teoksessa Minna Oulasmaa & Riikka Riihonen (toim.) Ammattikasvat-
tajan kielletyt tunteet. Helsinki: VL- markkinointi Oy, 41–46
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.
- Seta 2013. Älä olet. Seta ry
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Oppaita 56. Viitattu 4.10.2015. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- Stakes 2009. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2009. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Tilastokeskus 2015. Perheitä on 1,5 miljoonaa. Viitattu 30.1.2016. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2014/perh_2014_2015-05-28_tie_001_fi.html.
- Wahlström, Riitta 2000. Suvaitsevaisuuteen kasvattaminen. Erilaisuus on rikkautta. Helsinki: WSOY.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/VarhaiskasvatusVarhaiskasvatusVarhai.pdf?sequence=1>
- Yhdistyneet Kansakunnat 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 5.9.2015. http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf.
- Little, Nick; Nemutlu, Gülesin; Magic, Jasna; Molnár, Bálint 2011. Don't judge a book by its cover! Budapest: Youth Department of the Council of Europe. Viitattu 9.2.2016. <https://www.coe.int/t/dg4/eycb/Source/EYCB%20Living%20Library.pdf>.

LIITE 1: Kirjojen hakuilmoitus

HEI!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Diakonia ammattikorkeakoulusta. Järjestämme opinnäytetyönämme ELÄVÄN KIRJASTON varhaiskasvatuksen henkilökunnalle.

ELÄVÄ KIRJASTO JÄRJESTETÄÄN 23.9.2015 Helsingin Diakin kirjastossa, osoitteessa: Alppikuja 2. Kirjojen tulisi olla käytettävänä klo 14-17.

Tarkoituksenamme on toteuttaa Elävä kirjasto teemalla ”*Toisenlainen vanhemmuus*”, joten toivomme kirjojen olevan vanhempia. Tavoitteenamme on, että varhaiskasvatuksen henkilökunta (päiväkodin työntekijät) pääsevät keskustelemaan erilaisista taustoista tulevien kirjojen kanssa. Opinnäytetyönä pilotoimme Elävän kirjaston varhaiskasvatuksen työntekijöille ja olisi hienoa saada mahdollisimman monta kirjaa jakamaan tarinaansa.

Työmme tarkoituksena on moninaisuuden kohtaaminen päiväkodissa ja Elävän kirjan näkökulma on vanhemmuudessa. Elävälle kirjastolle tuttuun tapaan jokainen kirja saa määritellä itse sen mitä on.

Olemme käyneet Allianssin Elävä kirjasto kouluttaja- koulutuksen ja perehdyttämme tapahtumaan kirjoja joustavalla aikataululla.

Kirjoille järjestetään tapahtumapäivänä pientä purtavaa. Mikäli olet pääkaupunkiseudun ulkopuolelta, voimme maksaa myös matkakulut kuittia vastaan.

Toivomme saavamme paljon yhteydenottoja, jotta tapahtuman järjestäminen on mahdollista. Mikäli tunnistit itsesi kuvauksesta ja kiinnostuit ainutlaatuisesta tilaisuudesta päästä Eläväksi kirjaksi teemalla ”*Toisenlainen vanhempi*”, ota rohkeasti yhteyttä! Vastaamme mielellämme myös kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin

sosionomiopiskelijat Iina Hämäläinen ja Tiia Salmi

Diakonia ammattikorkeakoulu, Helsinki

iina.hamalainen@student.diak.fi / tiia.salmi@student.diak.fi

LIITE 2: Palautelomake lukijalle

Hyvä lukija,

Kiitos, että haluat käyttää aikaasi tämän kyselylomakkeen täyttämiseen ja jakaa kokemuksiasi yhden tai useamman elävän kirjan lukemisesta. Kommenttiesi pohjalta voimme kehittää Elävää kirjastoa. Voit jatkaa vastauksiasi paperin kääntöpuolelle.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä.

Ikä: _____ Sukupuoli: _____ Kansallisuus/kansallisuudet: _____

1. Mistä kuulit Elävästä kirjastosta?

- Netistä (www.elavakirjasto.fi) tai Elävän kirjaston sähköpostilistalta (elavakirjasto@list.alli.fi)
- Youtubesta (Elävä kirjasto -video)
- sanomalehdestä / radiosta / TV:stä (mikä ohjelma/lehti?) _____
- kävellessäni Elävän kirjaston ohi
- aikaisemmilta lukijoilta
- muualta, mistä? _____

2. Oletko lukenut Elävän kirjaston kirjoja aikaisemmin? Lainasitko kirjan yksin vai kaverin kanssa?

- En, tämä oli ensimmäinen kerta.
- Kyllä. Missä ja milloin? _____
- Lainasin yksin.
- Lainasin ryhmässä/kaverin kanssa. Kuinka monta lainaajaa ryhmässäsi oli? _____

3. Minkä kirjan / mitä kirjoja lainasit tällä kertaa?

Ympyröi alta sopivin vaihtoehto. Voit halutessasi perustella vastaustasi (kääntöpuolelle).

3. Mitä pidit Elävän kirjaston ideasta? (1 – en pitänyt lainkaan, 5 – pidin erittäin paljon)

1   2   3   4   5

4. Mitä pidit kirjavalikoimasta ja luettelossa esitellyistä stereotyypeistä?
(1 – en pitänyt lainkaan, 5 – pidin erittäin paljon)

1   2   3   4   5

5. Mitä mieltä olet kirjastonhoitajien antamasta palvelusta?
(1 – en pitänyt lainkaan, 5 – pidin erittäin paljon)

1   2   3   4   5

6. Kuinka monta kirjaa lainasit? Mikä kirja oli tärkein lukukokemuksesi?

7. Mitä uutta opit lukiessasi Elävän kirjaston kirjaa/kirjoja?

8. Suositteletko muille Elävän kirjaston kirjojen lukemista?

9. Mitä uusia kirjoja haluaisit suositella kirjaluetteloon?

10. Vapaa sana:

KIITOS KOMMENTEISTASI JA AJASTASI!

KYSELY OPINNÄYTETYÖHÖN

ONKO SINULLA TYÖKOKEMUSTA VARHAISKASVATUKSESTA TAI SUORITATKO LTO- PÄTEVYYTTÄ? KYLLÄ EI

1. Koetko, että Elävän kirjasto voi murtaa ennakkoluuloja? (1 – en ollenkaan, 5 – erittäin paljon)

1   2   3   4   5

2. Voisiko menetelmää käyttää mielestäsi erilaisissa varhaiskasvatukseen liittyissä tilaisuuksissa (koulutus, seminaari, TYHY tms.)? (1 – en osaa sanoa 5 – kyllä ehdottomasti)

1   2   3   4   5

3. Voisiko Elävä kirjasto -aiheinen tilaisuus tukea mielestäsi kasvatuskumppanuutta (esim. Vanhemmuus/ moninaisuus -teema)? (1 – ei lainkaan, 5- erittäin paljon)

1   2   3   4   5

4. Näkisitkö Elävän kirjaston hyödyttävän omaa työryhmääsi ennakkoluulojen purkamisessa? (1- en lainkaan, 5- erittäin paljon)

1   2   3   4   5

VAPAA SANA LIITTYEN VARHAISKASVATUKSEEN JA KASVATUSKUMPPANUUTEEN

Kiitos vastauksesta! Terv. Iina ja Tiia.

LIITE 3: Palatekysely kirjoille

Kysely kirjoille Elävän kirjaston jälkeen

Voit jatkaa vastauksia kääntöpuolelle.

Elävä kirjasto päivä on nyt ohi. **Miltä nyt tuntuu?**

Ympyröi parhaiten sopiva vaihtoehto. Voit halutessasi kirjoittaa auki vastauksesi kääntöpuolelle.

1. Millainen oli kokemuksesi kirjana olemisesta? (1 – erittäin huono, 5 – erittäin hyvä)

1   2   3   4   5

2. Minkä vaikutelman sait lukijoittesi kiinnostuksesta?

(1 – he eivät olleet halukkaita oppimaan, 5 – he olivat kiinnostuneita ja todella vilpittömiä)

1   2   3   4   5

3. Miten arvioisit kirjaston henkilökunnan (kirjastonhoitajien ja järjestäjien) antamaa tukea? (1 – siitä ei ollut lainkaan apua, 5 – siitä oli erittäin paljon apua)

1   2   3   4   5

4. Miten arvioisit työaikasi kestoa ja sopivuutta?

(1 – ei sopiva, liian pitkä, 5 – erittäin sopiva)

1   2   3   4   5

5. Miten arvioisit lukijoidesi hyötynneen kirjasi lukemisesta?

6. Miten itse hyödyit siitä, että kirjaasi luettiin?

7. Mitä kysymyksiä sinulta kysyttiin useimmin?

**Kään
nä**

8. Mikä oli haastavinta kirjan roolissa?

9. Mitä neuvoja antaisit seuraavaa Elävää kirjastoa ajatellen?

10. Neuvoja tuleville kirjoille:

11. Neuvoja järjestäjille ja kirjastonhoitajille:

12. Neuvoja tuleville lukijoille: neuvoja luettelon laatijoille: haluaisitko olla kirjana myös toiste?

MUITA KOMMENTTEJA? Kiitos vastauksistasi!
KYSELY OPINNÄYTETYÖHÖN

1. Millaisena koit olla kirjana vanhemman näkökulmasta? (1-en pitänyt yhtään, 5- pidin erittäin paljon)

1   2   3   4   5

2. Koitko keskustelut varhaiskasvattajien kanssa mieluisiksi tapahtuman aikana? (1- en pitänyt yhtään, 5- pidin erittäin paljon)

1   2   3   4   5

3. Oletko kohdannut koskaan vanhemmuuteen liittyviä ennakkoluuloja varhaiskasvatuksen ammattihenkilöiltä (päiväkoti)? (1 olen kohdannut paljon, 5-en ole kohdannut yhtään)

1   2   3   4   5

VAPAA SANA

Kiitos vastauksistasi! Terv. Iina ja Tiia 😊

LIITE 4: Perheen kuolettavat salaisuudet –kirjan kansi

PERHEEN KUOLLETTAVAT SALAISUUDET – VÄKIVALTAJA PELKOA JA INSESTIÄ

Mielenterveysongelmaisen perheensä terrori perheessä paljastui lopullisesti vasta eron jälkeen. Julmuuksiin kuului alistamista, uhkailua, kiusaamista, väkivaltaa ja sen uhkaa, insestiä ja pelkoa.

Ennen eroa totuus kodin seinien sisällä oli täysin toinen kuin ulospäin rakennetut kulis-
sit. Isän mielivallan armoilla eli pelon ja ahdistuksen alla koko perhe. Viimein äitinä sain kerättyä itsetuntoni ja rohkeuteni rippeet ja lähdin sairaasta suhteesta.

Tästä alkoi salaisuuksien paljastuminen kaikessa raakuudessaan. Monien vuosien kulis-
sit kätkivät taakseen monia suruja ja suurta häpeää. Paljastumisen prosessi repi haavat auki. Psykiatrisen sairaalan suljetut ovet ja moniammatilliset palaverit, lastensuojelun vanhemmuuden tutkimukset ja avun etsiminen (kun kunta oli tehnyt periaatepäätök-
sen siitä, ettei rahaa tule), täyttivät aikanaan päivät työn lailla.

Äitinä olisin toivonut, että joku olisi joskus kysynyt, kuinka minä voin. Jaksanko. Ja toi-
voin, että joku olisi sanonut, että minäkin olin uhri. Ettei minun tarvitsisi hävetä.

Ei ole kirjaa kansiin katsominen?

LIITE 5: Esikoistaan odottava naispari –kirjan kansi

ESIKOISTAAN ODOTTAVA NAISPARI

- Toisen vanhemman sivuuttaminen, huomiotta jättäminen neuvolassa yms.
- Ei biologisen vanhemman kutsuminen isäksi, esim. raskausuutisen tultua julki kuuli: "onnea isälle"
- Utelu tulevista termeistämme vanhempina
- Monella kiinnostus tavasta, miten lapsi on saanut alkunsa meni onnitteluiden edelle.
- Oletus siitä, että inseminaatio tehtiin klinikalla -> ihmiset puhuivat keinohedelmöityksistä ja muutenkin oli todella paljon tietämättömyyttä millä eri keinoilla raskaaksi voi tulla
- Ei biologisen vanhemman sukulaissuhteet epäselviä sukulaisille -> "veljestä tuleeekin setä eikä eno, koska lapsi ei ole biologinen"

Ei ole kirjaa kansiin katsominen?

LIITE 6: Masentunut-kirjan kansi

MASENTUNUT

- Masentunut on vaan laiska
- Asia on asenteesta kiinni
- Masentunut on itsekäs
- Masentunut ei voi olla iloinen
- "

Ei ole kirjaa kansiin katsominen?

OPIKKELEVA VIKONLOPPUISÄ

- Miksi olen päätenyt kyseiseen elämäntilanteeseen?
- Miten perhe on reagoanut?
- Lapsessa havaitut muutokset
- Miten itse jaksan?
- Olenko ihan hullu?

Ei ole kirjaa kansiin katsominen?